БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 173 (9928) | 1962 оной июлиин 24, вторник | Сэн 2 мүнгэн

Полиие һолоомонһоонь сэбэрлэхэ, намарай паар саг соонь хахалха тухай

КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1962 оной июлиин 18-най

ТОГТООЛ

...ронойхмнай олохон районуудта ...марай паар хахалха түсэб дүүр...энэгүй, илангаяа үндэр баян ур...са абаһан жэлнүүдтэ, мүн хойто ...дэнь ехэ талмай дээрэ тарилгын ...лмэри хабартаа хахалагдаһан ...рта хэгдэнэ гэжэ КПСС-эй Цент...ьна Комитет, СССР-эй Министр...үдэй Совет тэмдэглэнэ. Тиимэһээ ...дэр ургаса абтаһан жэлэй һүүлдэ ...аса багатай жэл ерэдэг гэжэ ямар...эб үндэһэ баримтагүйгөөр хэлсэ... ушар гаранхай. Энэ хадаа бай...лиин уларилһаа, бороо хурын ...һонһоо, сагай хүйтэн дулаанһаа ...лодог бэшэ, харин үндэр ур...ын абтаһан жэлдэ поли дээрэ ...оомон ехээр үлэнэ, саг соогоо ...рлэгдэнэгүй. Энээнһээ боложо ...арай паар хахалагданагүй. Ха...таа тарилгын болзор унжагай...улагдана. Колхозууд болон совхо...д иимэ хангалтагүй хүдэлмэриин ...стэ бага ургаса абадаг байна.

...оветскэ Союзай олонхи районууд... илангаяа Сибириин, Казахстанай ...онуудта, намарай паар хахалан...гөөр намар таригдадаг ургамал...дай үндэр ургаса абахын аргагүй ...ланиие хүдөө ажахын хүдэлмэри...шэд мэдэхэ ёһотой. Эдэ районууд... хабарай тарилгые саг болзор ...нь үнгэргэхын, газараа һайнаар ...дхахын тула үдэр бүхэн дүүрэ... хэрэглэгдэхэ зэргэтэй. Иигэжэл ...лмэрилөө хадаа Сибириин болон ...хстанай районуудта намар та...һан ургамалнуудай, илангаяа ...нисын, хүдөө ажахын бүхы ур...алнуудай һайн ургаса абажа бо...о.

...Үндэр ургаса абаха арга болом...и байбашье һаань, нютагай пар...на, советскэ, хүдөө ажахын ор...уудай, колхозууд болон совхозуу... хүтэлбэрилэгшэд полиёо һолоо...нһоонь саг соонь сэбэрлэхэ асуу...да анхарал багаар хандуулна. По...о һолоомонһоонь сэбэрлээгүй бай...а намарай паар хахалха хүдэлмэ...э һаад ушаруулна, малай тэжээл ...эжэ абаха, үтэгжүүлгэдэ хэрэг... наг шэбхэ дээшэлүүлхэ арга бо...жоһоо ажахыгаа хохидуулна гэ... хүсэд ойлгоногүй.

...һолоомон гээшэ ажахыда шухала ...гсэл мүн. Тиимэһээ тэрэ...е миин үгы хэнгүй, малай тэ...дэ, кукурузын силостэ нэмэлтэ ...он, малай хэбтэридэ ашагтайгаар ...глэхэ шухала.

...краинын, Хойто Кавказай, Вол...адарай, хара хүрьһэтэ централь... областьнуудай, оронойхмнай бу... районуудай колхоз, совхозууд ...ёо һолоомонһоонь саг соонь сэ...лхые оролдон, бүхы хэмжээнүү...дые абана. Тиигэжэ энэ хүдэлмэридэ ажахынгаа тростой, рамна, навесной нагшуурга, бухал шэрэдэг, һүрилдэг түхеэрэлгэнүүдые, транспортёр болон ехэ хоорботой прицепүүдые үргэнөөр хэрэглэнэ. Трактораар жүдхүүлдэг комбайнаар таряагаа хуряахадаа, һолоомыень тростой нагшуургаар зөөжэ, полиин захада һурилнэ.

Иимэ хүдэлмэриин хэгдэдэгшье һаа, олохон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, илангаяа Сибирь болон Казахстанай районуудта таряа хуряалгатай нэгэ доро һолоомо сэбэрлэхэ хүдэлмэри ябуулдаггүй. Тиимэһээнь поли һолоомотоёо үлэжэ, намарай паар хахалха хүдэлмэридэ һаад ушаруулна. Үбэлдөө миин хэбтэһэн тэрэ һолоомон хуушаржа, хэзээшье хэрэгһээ гарадаг. Хабарай тарилгын ерэхэдэ полиёо сэбэрлэхын тула колхоз, совхозууд үлэһэн тэрэ һолоомоёо галдажа һалгааха баатай болодог. Хабар һолоомо галдахань хүдэлмэритэй байдаг. Юуб гэхэдэ, үбэлдөө хүрэжэ сэбдэг болошоһон һолоомоной гэдэжэ хататар ехэ саг хэрэгтэй. Энээн дээрэһээ хабарай тарилгада элдэб бэрхэшээлнүүд тохёолдожо, эсэстээ хабарай тарилга агротехническэ саг болзор соогоо хэгдэнгүй, муу ургаса абаха туйлда хүрэнэ.

Намарай паар саг болзор соонь хахалха, һолоомые ашагтай һайнаар хэрэглэхын зорилгоор КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет иигэжэ тогтообо:

1. Үндэр баян ургаса абахын түлөө тэмсэлэй шухала хэмжээнүүдэй нэгэн байһаниие хараада абажа, колхоз, совхоз бүхэндэ хабар таригдаха ургамалнуудай бүхы талмай дээрэ намарай паар хахалдаг болохын тула таряа хуряалгын һүүлээр полиинь һолоомонһоонь сэбэрлэхэ талаар бүхы хэмжээ абахые союзна республикануудай компартинуудай ЦК-нуудые, партиин крайкомууд болон обкомуудые, республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдые, крайгүйсэдком болон облгүйсэдкомуудые, нютагай үйлэдбэриин управленинүүдые, колхозууд болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдые уялгалха.

2. Колхозууд болон совхозуудай, «Союзсельхозтехникын» отделенинүүдэй мастерскойнуудта орёо бэшэ түхеэрэлгэнүүдые — тростой, раматай нагшуургануудые, бухал шэрэдэг түхеэрэлгэ, транспортёрнуудые, автомашина болон тракторна прицепүүдтэ кузовуудые, һолоомо зөөхэ бусад механизмуудые бэлэдхэхэ хүдэлмэри эмхидхэхые союзна республикануудай компартинуудай ЦК-нуудые, партиин крайком болон обкомуудые, республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдые, крайгүйсэдкомууд болон облгүйсэдкомуудые, «Союзсельхозтехникын» бүхэсоюзна нэгэдэлые, нютагай үйлэдбэриин управленинүүдые уялгалха.

Союзна республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд эдэ бүгэдые бүтээлгэдэ хэрэгтэй болохо трос болон бусад материалнуудые нютаг дээрэнь олохо, һолоомо зөөхэ техническэ хэрэгсэлнүүдые бүтээхэ талаар колхоз болон совхозуудта туһалха байна.

3. Олохон комбайнуудтаа һолоомо жэжэлэн хэршэхэ түхеэрэлгэ тодходог Украинын колхоз, совхозуудай дүй дүршэлые һайшааха. Энэ ушарта жэжэлэн хэршэгдэһэн һолоомон тусхай тэргэ соо суглуулагдажа, тэжээлэй хадагалагдадаг газарта дары абаашагдан, саашадаа ажахыда хэрэглэгдэнэ. Таряа хуряалгын энэ һайшаалтай дүй дүршэлые арга боломжотой газарта үргэнөөр хэрэглэхые колхозууд болон совхозуудта дурадхаха.

4. Малай тэжээлээр имагтал гүйсэд хангагдаһан аад, һолоомоёо бултыень суглуулан абалгада транспортна түхеэрэлгээр дуталдадаг колхозууд, совхозуудта жэжэлэн хэршэгдэһэн һолоомые поли дээгүүр тараан хаяад, удаань дары түргэнөөр хахалхые зүбшөөхэ. Ерэхэ жэлэй тарилгада бэлэдхэн, полиёо намарай паар хахалалгада сүлөөлжэ үгэхын тула һолоомоёо суглуулан абаха гү, али жэжэлэн хэршэхэ аргагүй байгаа һаа, малай тэжээлээр гүйсэд хангагдаһан ажахыда эгээл аргагүй, саг зурын хэмжээ—һолоомые поли дээрэнь галдаха хэрэгтэй. Полиёо һолоомонһоо галдажа сүлөөлхэ гээшэ ажахыда ашаг олзогүй хэрэг. Гэбэшье һолоомоёо поли дээрэнь үлөөбэл, хэзээдэшье хосорхо. Тиихэ мүртөө колхозууд болон совхозууд намарай паар хахалха аргагүй боложо, ерэхэ жэлэйнгээ ургасые доошолуулха ба ажахыдаа экономическа ехэ хохидол ушаруулха болоно бшуу.

* * *

Полиие саг соонь һолоомонһоо сэбэрлэхэ, намарай паар хахалха гээшэ ургасын хэмжээе дээшэлүүлхэ, орооһоной, хүдөө ажахын бусад продуктнуудые ехээр абадаг, худалдан абалгые дээшэлүүлгэдэ шухала арга нүхэсэл болоно гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет партийна, советскэ органуудай, нютагай үйлэдбэриин управленинүүдэй, колхозууд, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй анхаралые хандуулна.

Баян ургасын угтамжа

Мүнөө жэл Бэшүүрэй колхоз, совхозуудай таряалан дээгүүр хэзээ хэзээнэйхиһээ үлүү һайн ургаса хуряагдахаар хүлеэгдэнэ. Илангаяа шэниисэ, кукурузын гараса гаргуу һайн.

Охин-Булагай совхозой машинно-тракторна мастерскойн хүдэлмэришэд байгша оной февраль һарада ажахын тоосоондо ороходоо бүхы хүдэлмэреэ часай графигаар дүүргэхэ түсэб зохёонхой. Тиигэжэ һара бүхэнэйнгөө хүдэлмэри графигаар ябуулна. Мастерскойн хүдэлмэришэд 22 хүнһөө бүридэнэ. Тэдэнэр жэл соо 4412 часай ажал дүүргэхэ түсэбтэй. Эндэхид дүрбэ һарын турша соо хүдэлөөд байхадаа, «ДТ-54» маркын 20 трактор капитальнаар, 2 тракторта жэжэ заһабари хэһэн байна. Тэрэшэлэн олон «ДТ-24», «Беларусь» тракторнуудта, автомашинануудта заһабари хэгдээ. Эдэ хүдэлмэри дүүргээд байхадаа, 7175 түхэригэй алмалта хэһэн байха юм. Тэрэ тоодо салин хүлһэ алмалгаар 370, запасной частьда —2799, бэшэ гаргашада 4005 түхэриг алмаһан байна.

МТМ-эй хүдэлмэрилэгшэд заһабарилһан машинануудтаа эбдэрэнгүй ябаха болзор тогтооно. Хэрбээ заһабарилһан машинануудай тогтоогдоһон болзорһоо урид өөһэдынь гэмээр эбдэрһэн байгаа һаань, тэрэ хүдэлмэри ямаршье түлөэригүйгөөр бүтээгдэхэ болоно.

Ажахын тоосоондо ороһон энэ коллектив мүнөө таряа хуряалгын машина, техникүүдые заһабарилжа дүүргүүтэй байна. Комбайн, лафедүүд, силос хуряаха машинанууд гараха августын 1 хүрэтэр дүүргэгдэхэ зорилготой. Бүхы 28 комбайнинь булта шахуу хуряалгада ябахаар бэлэн болгогдобо.

— Хэмнай хэн гэшэгүй һайнаар хүдэлнэ. Булта нэгэнэйнгээ, нэгэмнай бултанайнгаа түлөө хүдэлхэ гэһэн уряатайгаар коллективнай ажаллана,—гэжэ МТМ-е даагша Георгий Иванович Пономарев хөөрэнэ.

Н. Цыбенов.

РЕПОРТАЖ

Трактор актын хүнхинөөн соогуур...

...Бэлшэрэй хойто ташалангай ногоон таряалан дээрэ трактор агтын хүнхинөөн зэдэлжэ, шэмээ анирүгүй байһан тала дайдые сууряатуулна. Һаянай хура бороотой байжа колхозой ажалые нилээд һаатуулбашье, Зэдын «Мир» артелиинхид силос даралга эмхитэйгээр захалаа.

Тэжээл бэлэдхэлгые һайнаар угтахын тулада колхозой механизаторнууд ехэ хүдэлмэри ябуулһан, машина зэмсэгүүдээ шанартайгаар заһабарилжа абаһан байха юм. Мүнөө үедэ Бэлшэрэй полидо «СК-2,6» түхэлэй силос хуряадаг хоёр комбайн ажаллажа байнхай. Комбайнуудай хадаһан силосэй ногооe «Беларусь» трактор, гурбан автомашина таһалгаряагүйгөөр зөөнэд. Энэ жэлдэ колхозой ажал хүдэлмэридэ туһалжа байһан студентнэршье олон. Тэдэнэй нэгэн Улаан-Үдын хүдөө ажахын техникумдэ һуража байһан Цэрэн-Дондок Ленхоев ажалда дуратай хүн.

Һалхинда эльбэгдэн, далай мэтэ долгилон байһан ногоон полиин заха руу комбайнуудай хойно хойноһоо һубарилдан ябахань холоһоо зэрэлгээ татан харагдана. Хажуугаарнь ябаһан ашаанай томо автомашинануудай жолоошод машинаяа шуран бэрхээр жолоодожо, комбайнай транспортёрһоо гоожоһон ногоон һолоомые зааханшье үрилтэдэ оруулангүйгөөр кузов соогоо тодожо абана. Тиигээд Бэлшэрэй толгойн зүүн хаягай фермын буусада абаашана.

Силосэй нүхэн дээрэхи ажал бүхыдөө оньһожоруулагданхай. Урдань автомашинын ашаа буулгахада хэдэн шинраг хүнүүд хэрэгтэй болодог бэлэй. Харин мүнөө автомашинын кузов дээрэ үзүүртээ холбоотой хабтагай модонууд. Тэрээндэнь түмэр аргамжын үзүүртэ байһан гохо углагдаад, «ДТ-54» трактораар хэдэхэн минутада нэгэ автомашинын ашаа гэдэргэ һуга татагдана.

Энэ үдэр ажалынь эмхитэйгээр ябажа, Бэлшэрэй хойто ташалангай 19 гектарта силос дарахаар таригдаһан обёосой ногоон һолоомон хуряагдажа абтаа. Үглөөдэрынь тус колхозойхид Хара-Үбэсэн газарай таряаланда оробо. Иигэжэ үдэр хахадта Бургалтайн «Мир» колхозой хоёрдохи отделени нийтынгээ адууһа малда 200 тонно силос даража абаа. Олон механизаторнууд жэшээ болохоор ажаллана. Силосэй комбайнай жолоодогшод Ц-Д. Ленхоев, Б. Цыбиков, В. Меньшиков, Д. Батуев гэгшэд үдэр бүриингөө даалгабариие хододоо үлүүлэн дүүргэнэ. Эндэ нютагтаа ажалша бэрхээрээ суурхаһан колхозой гэшүүн М. Сухуевае харахат. Автомашинын жолоошодой дундаһаа Ч. Банзаракцаев, Ч. Мухолзоев, Н. Цыденов гэгшэд шалгарна.

Силос даралгын хүдэлмэри колхозой бэшэ отделенинүүдээр эхилэнхэй. Бүхы дээрээ энэ хүдэлмэридэ 8 комбайн, 10 гаран автомашина, 6-7 трактор табигданхай.

— Энэ жэлдэ манай колхоз 800 гаран гектар обёос, шэниисэ, хара таряа силос болгохоор таряа. Мүн 1000 га кукуруза хуряахабди. Эдээнээ саг болзор соонь хуряажа, нийтынгээ малда шэмэтэ тэжээл горьтой бэлэдхэжэ абаха зорилготойбди,—гэжэ колхозой экономист Т. Айсуев хөөрэнэ.

Силос даралгын хажуугаар колхозойхид үбһэндөө оронхой. Мүнөө жэлдэ колхозой малшад өөһэдынгөө хүсөөр үбһэ тэжээлээ бэлэдхэхэ юм.

С. Банзаракцаев,
хүдөө бэшэгшэ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Далайн Сэрэгэй Флодой сэрэгшэдтэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгохо тухай

Правительствын тусхай даабариие амжалтатайгаар бэелүүлһэнэйнь түлөө Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгоод, Ленинэй орден, «Алтан одон» медаль эдэ хүнүүдтэ барюулха:

Хойто флодой уһан доогуур ябадаг онгосонуудай флотилиин командалагша контр-адмирал Александр Иванович **Петелиндэ;**

Атомай хүсөөр уһан доогуур ябадаг онгосын командир, хоёрдохи зэргын капитан Лев Михайлович **Жильцовто;**

Атомай элшэ хүсөөр уһан доогуур ябадаг электромеханическа дайшалхы частиин командир Рюрик Александрович **Тимофеевтэ.**

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ

Москва, Кремль.
1962 оной июлиин 20.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар правительствын тусхай даабари бэелүүлгэдэ хабаадаһан уһан доогуур ябадаг онгосын бүлэг морягууд Ленинэй, Улаан Тугай, Улаан Одоной орденуудаар, «Шэн габьяагай түлөө» медаляар шагнагдаба.

Н. С. Хрущевой Мурманск ошоод байһан тухай

МУРМАНСК, июлиин 20. (ТАСС). КПСС-эй ЦК-гай Центральна Комитедэй Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Мурманска областиин загаһанай, промышленностиин бусад һалбаринуудай ажалтай танилсаад, хойто флот ошобо.

Н. С. Хрущев флодой далайн сэрэгэй баазануудай нэгые ошожо хараба. Советскэ Союзай Маршал Р. Я. Малиновский, Далайн Сэрэгэй Флодой главна командалагша, флодой адмирал С. Г. Горшков, Совет Армиин, Далайн Сэрэгэй Флодой главна политическэ управлениин начальник, армиин генерал А. А. Епишев, Хойто флодой командалагша адмирал В. А. Касатонов гэгшэд Н. С. Хрущевтой сугтаа ябаба.

Флодой гарнизонуудай нэгэнэй Офицерэй байшанда Н. С. Хрущев, тэрээнтэй сугтаа ябаһан хүнүүд сэрэгэй морягуудай уран һайханай самодеятельностиин концерт июлиин 19-нэй үдэшэлэн хараба.

Н. С. Хрущев, тэрэниие удэшэжэ ябаһан хүнүүд июлиин 20-до Хойто флодой бусад подразделенинүүдтэ ошоо. Уһан доогуур ябадаг онгосонуудай нэгэ бааза мүнөөдэр ошоод, атомай элшэ хүсөөр ябадаг түхеэрэлгэтэй уһан доогуур ябадаг ракетнэ онгосонуудые хараа. Тэндэхи хүдэлмэришэдэй ажабайдал, һуралсалаар һонирхобо.

Нүхэд Н. С. Хрущев, Р. Я. Малиновский, С. Г. Горшков, А. А. Епишев, В. А. Касатонов гэгшэд уһан доогуур атомай элшэ хүсөөр ябадаг онгосые ошожо хараад, тэрэнэй бүхы түхеэрэлгэнүүдые үзэбэ.

Һайнаар һуралсажа, шэнэ техникые ашаглаха талаар ехэ амжалтануудые туйлаһанайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын нэрэһээ Н. С. Хрущев баяр хүргэбэ. Тиигээд дайшалхы, политическэ бэлэдхэлдээ амжалтануудые туйлахыень Н. С. Хрущев хүсэбэ.

РСФСР-эй ТАБАДАХИ ЗАРЛАЛАЙ ЗУРГААДАХИ СЕССИ НЭЭХЭ ТУХАЙ

РСФСР-эй Верховно Соведэй табадахи зарлалай зургаадахи сесси Кремльдэ, Кремлиин Ехэ ордон соо, июлиин 24-дэ, үглөөнэй 10 часта нээгдэхэнь.

РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ СТАРЕЙШИНЭНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ЗАСЕДАНИ ТУХАЙ

РСФСР-эй Верховно Соведэй старейшинэнүүдэй Соведэй заседани Кремльдэ, Кремлиин Ехэ ордон соо, июлиин 24-дэ, үглөөнэй 9 часта эхилхэнь.

Нэгэ бүлэдэ долоон механизатор бии

КИРОВОГРАД, (ТАСС). Маловисковско районой «Родина» колхозой тракторна бригадын бригадирай орлогшо Иван Андреевич Кудри гэгшын хүбүүд бэеэ даажа гарамсаараа, тракторта һуудаг заншалтай.

25 жэл шахуу ажаллажа байһан энэ механизатор өөрынгөө баян дүй дүршэлые үхибүүдтээ дамжуулдаг. Тэрэнэй ехэ хүбүүниинь наймадахи жэлээ трактор жолоодожо ябана. Иван Григорий хоёрынь мүн лэ бригадада трактористаар ажаллана. «Сельхозтехника» гэдэгэй районой отделенидэ дүрбэдэхи хүбүүниинь— Анатолий ажалладаг юм. Табадахи хүбүүниинь — Николай мүн лэ тракторист мэргэжэлтэй болонхой. Мүнөө энэ хүбүүниинь Совет Армида алба хээд, дахин трактористаар ажаллахаар шиидэбэ.

Зургаадахи хүбүүниинь аханарайнгаа заншалаар мүн лэ тракторист болохо хүсэлтэй. Мүнөө энэ хүбүүниинь хүдөө ажахые оньһожоруулха һургуулиие дүүргэхэеэ байна. Леонид Степан хоёрынь үшөөл багахануud, мүнөө һургуулида һуража ябана. Эдэ хоёр бага хүбүүдынь баһал трактористнууд болохо хүсэлтэй юм.

Монгол Арадай Республикын партийна хүдэлмэрилэгшэдэй делегаци Улаан-Үдэ ерэбэ

Июлиин 21-дэ Монгол Арадай Республикын партийна хүдэлмэрилэгшэдэй делегаци Улаан-Үдэ ерэбэ. Түмэр замай вокзал дээрэ КПСС-эй ЦК-гай түлөөлэгшэ нүхэр Донцов, КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр Власов, мүн обкомой пропаганда, агитациин таһагые даагшын орлогшо нүхэр Бадмаев, Буряадай номой хэблэлэй директор нүхэр Дамдинжапов болон бусад айлшадые угтаа.

Наушка—Эрхүү поезд намдуухан дабшаһаар ерэжэ, станци дээрэ зогсобо. Айлшад перрон дээрэ буужа, угтагшадтай танилсаба. МНР-эй Хубисхалта Намын Түб Хорооной гэшүүн, партийна органуудай таһагые даагша Чимит түрүүтэй, хамта 14 хүн ерээ. Айлшад интурист гостиницада буугаа. Тэндэ ойро зуура амарһанайнгаа һүүлээр КПСС-эй Буряадай обкомой секретарь нүхэр А. У. Модогоевтой уулзаа.

Июлиин 22-ой үдэр Улаан-Үдэ хототой танилсаа. Тиихэдээ Буряадай хүдөө ажахын институдай студентнэрэй городок, Ленинэй ордента паровозо-вагонно заводой культурын парк, телецентр, хотын барилгын квартал болон бусад газарнуудаар ябажа хараа.

МНР-эй партийна хүдэлмэрилэгшэдэй делегаци ойрын үдэрнүүдтэ Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, Сэлэнгын, Зэдын аймагуудай колхоз, совхозуудаар, Улаан-Үдын промышленна предприятинуудаар ябажа, тэндэхи партийна организацинуудай ажал ябуулгатай, соёл культурын хүдэлмэритэй, түрүү дүй дүршэлтэй танилсаха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. КПСС-эй ЦК-гай түлөөлэгшэ нүхэр К. В. Донцов МНР-эй партийна хүтэлмэрилэгшэдэй делегациин гэшүүн, Үбэр Хангайн аймагай Бугатын сомоной намын үүрын дарга нүхэр Сая Нямбууе амаршална.

2. Буряадай хүдөө ажахын институдай ректор нүхэр Барнаков Монгол Арадай Республикын партийна хүдэлмэрилэгшэдэй делегациин гэшүүдтэй хөөрэлдэжэ байна. Баруун гарһаа МНР-эй делегациие толгойлогшо нүхэр Чимит.

А. КУРТИГАН фото

Долоон жэлэй дорюун алхамууд

1962 оной түрүүшын хахадта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтэ тухай ЦСУ-гай мэдээсэл

КПСС-эй XXII съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, Советскэ Союзай ажалшад байгша оной түрүүшын хахадта арадайнгаа ажахын бүхы һалбаринуудые хүгжөөхэ долоон жэлэй түсэбые дүүргэлгэдэ, арадайнгаа ажаһуудалые һайжаруулха ба культурна байдалыень дээшэлүүлгэдэ шэнэ амжалтануудые туйлаба.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Центральна Статистическэ Управлениин мэдээсэл соо хэлэгдэһэнэй ёһоор, промышленностимнай хүдэлмэриншэд түрүүшын хахад жэлэй түсэбые 103 процент дүүргэбэ. Энээнииe нёдондо жэлэй түрүүшын хахад жэлэйхитэй жэшэхэдэ, промышленна продукци үйлэдбэрилгэ 10 шахуу процентээр дээшэлээ.

Союзна бүхы республиканууд промышленна үйлэдбэриингөө хахад жэлэй түсэбые бүхыдэнь, мүн олон түрэлэй гол шухала эд хэрэгсэл гаргаха түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргээ. Тиигэбэшье зарим совнархозууд зарим түрэлэй продукци үйлэдбэрилхэ түсэбөө дүүргээгүй. Калининградай, Волгоградай, Архангельскын совнархозууд валовой продукци үйлэдбэрилхэ түсэбүүдээ дүүргээгүй.

Саашань промышленна продукциин гол шухала зүйлнүүдые үйлэдбэрилгөөр тодорхой тоо, баримтанууд мэдээсэл соо харуулагдана. Промышленна продукциин ехэнхи зүйлнүүдээр түрүүшын хахад жэлэй түсэб дүүргэгдэһэн ба үлүүлэн дүүргэгдэһэн байна. Гэхэтэй хамта үйлэдбэриин дээшэлбэшье, шэрэм хайлуулха, автомобильна мөөр, турбина, турбинын генераторнуудые, металлургическа болон химическэ түхеэрэлгэ, бүд нэхэхэ станок, трактор, свёкло хуряаха комбайн, модо бэлэдхэхэ, хубсаһа угааха, оёдолой машинануудые, мебель хэхэ, малай мяха, тоһо абаха, сагаан эдеэ гаргаха хахад жэлэй түсэбүүд дүүргэгдээгүй үлөө.

Үнгэрһэн хахад жэл соо 300 шахуу шэнэ машина, прибор болон түхеэрэлгэнүүд бүтээн гаргагдадаг болоо. Промышленна предприятинуудта автоматическа, оньһожоруулагдаһан поточно болон конвейерна лининүүд ашаглалгада үгтэнхэй. Тэдэнэй ашаар ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые комплексноор оньһожоруулха арга олдоо. Совнархозуудай машина бүтээлгын предприятинуудта 28 мянгаһаа дээшэ түхеэрэлгэнүүд шэнэдхэн хубилгагдаһан байна.

Арадай ажахын бүхы һалбаринуудта техническэ дэбжэлтэ туйлахын түлөө тэмсэлдэ уралан нарижуулагшад, ухаалан зохёогшод эдэбхи ехэтэйгээр хабаадалсаба. Тэдэнэр түрүүшын хахад жэл соо үйлэдбэреэ шэнэдхэн һайжаруулгада зорюулагдаһан 2,2 миллион дурадхал оруулһан байна. Энэ үе соо арадаймнай ажахын үйлэдбэринүүдтэ уралан нарижуулгын 1 миллион 400 мянга шахуу дурадхал нэбтэрүүлэгдээ. Тиигэжэ жэл соо 700 миллионһоо дээшэ түхэриг мүнгэ арьбалха арга олдоо.

Промышленность дээрэ ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ хахад жэлэй түсэб дүүргэгдээ. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй жэшэбэл, 6 процентээр дээшэлбэ. Промышленна продукциин өөрынь үнэ хямдаруулха түсэб баһал дүүргэгдөө.

Хүдөө ажахын хүгжэлтые харуулһан бүлэг соо иигэжэ хэлэгдэнэ: оронойма колхоз болон совхозуудта газар таряалангай, мал ажалай продуктнуудые саашадань бүри ехээр абадаг болохо талаар парти, правительствынгаа хараалһан хэмжээ ябуулгануудые дүүргэхэ талаар тон ехэ хүдэлмэри хэгдэбэ. Хүдөө нютагуудаймнай ажалшад партиин XXII съездын, КПСС-эй ЦК-гай мартын Пленумэй хараалһанай ёһоор, хүдөө ажахыгаа хүгжөөлгэдэ богонихон болзор соо шэнэ амжалта туйлахын түлөө шангаар тэмсэнэ.

Хүдөө ажахымнай хүдэлмэрилэгшэд хабарай тарилгые амжалтатайгаар үнгэргөө. Хабарай тарилгын түсэб 103 процент дүүргэгдэнхэй.

Ногоо таридаг гуримай хойшолонгуудые усадхан, бага ургаса үгэдэг ургамалнуудай тарилгые багадхажа, мүн сэбэр паараар ээлэгдэдэг газарые хорооһоной эсэстэ колхозууд болон совхозууд таряанай талмай зүбөөр хубаарилһанай ашаар ургаса ехэтэй ургамалнуудые ехээр таридаг болоо.

Хүдөө ажахын ургамалнуудай таряанай талмай 215,7 миллион гектар болоо гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо 11 миллион гектараар ехэдхэгдээ. Тиихэдэ хабар таригдадаг ургамалнууд 14 миллион гектараар, намар таригдадаг ургамалнууд 239 мянган гектараар ехэ болоо. Үнгэрһэн жэлнүүдтэ таригдаһан олон жэлэй ногооной талмай 3,2 миллион гектараар бага болгогдоо.

Ороохото болон бобово ургамалнууд 134 миллион гектар таригдаа гэхэ гү, али нёдондо жэлэйхиһээ 12 миллион шахуу гектараар ехэ. Шэнииисын тарилга 4,8 миллион гектараар ехэ болоо, крупа хэдэг ургамалнууд—1,5 миллион, ороохото-бобово ургамалнууд —4 миллион гектар, тэрэ тоодо горох—2,7 миллион, ороохон болгогдохо тэжээлэй бобы—649 мянган гектараар нэмээгдээ.

Фабрикануудта тушаагдаха саахарай свёкло тарилга 142 мянган гектараар, малай тэжээл болохо саахарай свёкло —1 миллион 480 мянган гектараар ехэ болоо.

Нёдондо жэлдэ 25,7 мянган гектарта кукуруза таригдаһан байгаа һаа, энэ жэлдэ 37 миллион гектар хүрэтэр ехэдхэгдэбэ. Тэрэшэлэн наран сэсэг, лён-долгунец гэдэг ургамалнуудые тариха талмай үргэдхэгдөө.

Колхоз болон совхозуудтамнай эбэртэ бодо малай тоо толгой жэл соо 9 процентээр олошорбо. Тэрэ тоодо үнеэдэй тоо, 10 процентээр дээшэлээ. Гахай—8 процент, хони ямаан—1 процент, колхоз, совхозуудай шубуудай тоо 2 процентээр олошороо. Ажалшадай хубиин ажахыда байдаг малай тоо байгша оной июлиин 1-дэ нёдондоной энэ үеынхиһөө иимээр дээшэлээ гэбэл: эбэртэ бодо мал—4, гахай—13, хони ямаан—3 процент.

Мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдалгын иилээд ехээр дээшэлхэтэй хамта мал болон шубуу худалдан абаха хахад жэлэй түсэб 99,7 процент, һүнэй түсэб—90 процент дүүргэгдээ. Үндэгэ худалдан абаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдэбэ.

Энэ үе соо колхоз болон совхозуудай материально-техническэ баазануудые хангалга үргэлжэлһэн байна. Түрүүшын хахад жэл соо хүдөө ажахыда олон трактор, ашаанай автомашина, таряа хуряаха комбайн, бусад техникэ үгтөө.

ЦСУ-гай мэдээсэл соо ашаа шэрэлгын түсэбэй ямараар дүүргэгдэһэн тухай тоо баримтанууд харуулагдана. Тусхайлан хэлэбэл, түмэр замай транспорт дээрэ электровоз болон тепловозуудаар ашаа зөөлгэ нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхиһаа 27 процентээр дээшэлээ. Тиигэжэ түмэр замай транспортаар ашаа зөөлгын 60 процент электровоз болон тепловозуудта хүрэнэ.

Капитальна барилгаар хэлэхэ болоо һаа, үнгэрһэн хахад жэл соо гүрэнэй мүнгэ зөөреэр баригдажа, ашаглалгада үгтэһэн фондые нёдондо жэлэй энэ үеынхитэй жэшэбэл, 25 процентээр ехэ болоно. Хара металлургиин талаар Новотульска, Новолипецкэ металлургическа заводуудта тон ехэ доменно пеэшэнүүд ашаглалгада үгтөө. Эдэ пеэшэнүүд жэл соо 2 миллионһоо дээшэ тонно шэрэм үгэхэ хүсэтэй. Электростанцинуудта 2 миллион киловатт иинтэ хүсэтэй турбинанууд ашаглагдаа. Текстильнэ предприятинуудта 232 мянган ээрсэгтэй түхеэрэлгэ, нэхэлгын 4 мянгаһаа дээшэ станок тодхогдонхой. Эдеэ хоолой промышленностьда һүнэй, тоһо, сыр хэдэг, консервын, хилээмэнэй заводууд, холодильнигууд, бусад олон шэнэ предприятинууд ашаглалгада үгтөө.

СССР-эй арадай ажахын хүдэлмэрилэгшэд болон алба хаагшадай тоо нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхиһаа 2,8 миллион хүнөөр олошороо гэхэ гү, али 4 процентээр дээшэлээ. Үнгэрһэн хахад жэл соо оронойма ажалшад хэрэглэмжын иитын жасаһаа арадай гэгээрэлдэ, медицинскэ хангалгада, социальна тэдхэмжэдэ, амаралтын мүнгэ түлэлгэдэ, бусад тэдхэмжэдэ 14 миллиард түхэриг мүнгэ абаа. Тэрэнь нёдондоной энэ үеынхиһөө 1 миллиард шахуу түхэригөөр ехэ болоно.

Нөөсэлгын кассануудта ажалшад мүнгэ ехээр хадагалдаг болоо. Байгша оной июлиин 1-дэ ажалшадай нөөсын мүнгэн 12,2 миллиард түхэриг боложо, хахад жэл соо 4 процентээр дээшэлһэн байна.

Гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаагаар ажалшадта 40,6 миллиард түхэригэй эд бараан худалдагдаа. Тиигэжэ эд бараа наймаалха түсэб 100,4 процент дүүргэгдэнхэй.

Энэ үе соо байрын гэрнүүдые, культурна ажаһуудалай байра барилга үргэнөөр эрхилэгдэһэн байна. Гүрэнэй түсэбөөр һомологдоһон мүнгэ зөөреэр түрүүшын хахад жэл соо байрын 20 миллион дүрбэлжэн метр талмайтай гэрнүүд ашаглалгада үгтөө. Энэнь нёдондоной энэ үеынхиһөө 26 процентээр ехэ болоно. Гүрэнэй энэ зөөреэр ажалшаднай табан зуу мянган шэнэ квартира абаһан байна. Гадна гүрэнэй түсэбһөө гадуур ажалшадай нөөсын мүнгөөр болон гүрэнэй урьһаламжаар байрын тон олон гэрнүүд ашаглалгада үгтэнхэй.

Арадай гэгээрэл, наука болон культурые хүгжөөлгөөр шэнэ амжалтанууд туйлагдаа.

Советскэ Союзай хүн зон түрүүшын хахад жэл соо 1 миллион 720 мянган хүнөөр олошоржо, 1962 оной июлиин 1-дэ, даб дээрэхи мэдээнэй ёһоор, 221 миллион 465 мянган хүн болоо. Тэрэ тоодо городто ажаһуугшад, 113 миллионһоо дээшэ хүн.

1962 оной түрүүшын хахад жэлэй дүнгүүд оронойма экономикын саашанхи ургалтын, наука болон культурын хүгжэлтын, совет хүнүүдэй ажаһуудалай улам һайжаржа байһанай бодото гэршэ мүн.

СОВЕТСКЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЫН МЭДҮҮЛ

Ядерна зэбсэг туршалгые хэтын хэтэдэ болюулха тухай Советскэ Союз олон жэлэй турша соо оролдолго гаргана. Зүгөөр энэ асуудалаар хэлсээ баталха ябадалые США НАТО-гой талаар өөрынгөө союзнигуудтай хамта таһалдуулдаг байна. Ядерна тэһэлэлгэнүүдые элирүүлэн мэдэхэ талаар оронуудта бии байһан оньһото түхеэрэлгэнүүдээр ядерна туршалгануудые болюулха тухай хэлсээнэй дүүргэлтын хойноһоо хиналта тогтоохо гэжэ хараалһан Индиин, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын, Бразилиин, буу зэбсэг хуряаха талаар 18 ороной түлөөлэгшэдһөө бүридэһэн комитедтэ оролсодог бусад бэеэ абанги гүрэнүүдэй дурадхалые тус комитедтэ хэлсээ хэхэ үндэһэ һуури болгон Советскэ Союз абаһан байгаа. Харин США болон Англи тус дурадхалые хэлсээ хэхэ үндэһэ һуури болгохоһоо үнэндөө арсажа, хэлсээ баталалгые таһалдуулхые оролдодог байһанаа бүхы дэлхэй дээрэ үшөө дахин харуулаа. Баруун гүрэнүүд нэгэ юумые хүсэнэ гэбэл: уласхоорондын хиналтын постнуудые Советскэ Союзай газар дээрэ олоор байгуулхые, шалгалта хэдэг байхые оролдоно. Энэнь хэлсээнэй дүүргэлтые шалгахын тулада хэрэгтэй бэшэ, харин эб найрамдалда дуратай гүрэнүүдтэ эсэргүү ээрхэг түримхэй дай һүжэрөөхэ түсэбүүдые зохёожо байһан НАТО-гой тагнуул болон сэрэгэй штабуудта угаа таарамжатай байна.

Номгон далай дээрэ, Хойто Америкэдэ—Невада штадта—Америкын Холбоото Штадууд һүүлэй һарануудай туршада ядерна зэбсэгүүдые удаа дараалуулан тэһэлжэл байнхай. Ядерна зэбсэгүүдэй эдэ туршалганууд урда тээнь хэгдэһэн бүхы туршалганyудта орходоо үлүү ехэ: үргэн олон зоной, тэрэ тоодо эрдэмтэдэй, буруушаалгануудые хэжэ байбашье, США тон ехэ хүсэтэй ядерна түхеэрэлгые хэдэн зуун километр үндэр дээрэ тэһэлжэ, арад зондо үзэн ядагдадаг ушар болоошо буу зэбсэг замбуулинай дайда соо яаралтайгаар хэрэглэжэ ороо.

Америкын ядерна бомбонуудай тэһэржэ ороо һаань, Советскэ Союз өөрынгөө ядерна зэбсэгүүдые туршаха баатай болохо гэжэ мүнөөнэй ядерна туршалгануудые хэжэ орохын гоо бүри урда тээ США-гай правительство һайса мэдэдэг байгаа. СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев США-гай президент Дж. Кеннедидэ 1962 оной мартын 3-да эльгээһэн бэшэг соогоо энээн тухай сэхэ уридшалан һануулаа һэн. Тиимэ болохолсороо, ямар юумэ хэхээ байһанаа США-гай правительство яһала мэдэжэ байгаа. 1961 оной намар Советскэ Союзай хэхэ баатай болоһон туршаланууд һүүлшын туршаланууд болохо гү, али ядерна туршалгын тэһэлэлгэнүүдэй шэнэ долгин манай бүмбэрсэг дэлхэй дээгүүр дэлгэрхэ гү гэһэн асуудал шиидхэлгэ имагтал США-гай правительстваһаа дулдыдаха болоод байгаа ха юм. Теэд США-гай правительство юу шэлээб гэхэдэ: Рождествогой болон Джонстон аралнууд дээгүүр америкын ядерна бомбонуудай тэһэрэлгын сууряанһаа уламжалан, советскэ ядерна тэһэлэлгэнүүд харюу болгон хэгдэхэ баатай болоо.

Ядерна зэбсэгэй шэнэ туршалгануудые хэһэнээ, сэрэгэй талаар Советскэ Союзһаа булюу болохые илангаяа оролдон, замбуулинай дайда соо туршалгануудые хэһэнээ США-гай правительство нюудаггүй. Советскэ правительство хадаа зохихо тобшололнуудые хээгүй һаа, совет арадай этигэл найдабарие харюулаагүй, Совет гүрэнэй ерээдүй тушаа оролдолго гаргаагүй үлэхэ байгаал. Зүгөөр Советскэ Союз хадаа иигэжэ манай орондо эсэргүү ээрхэг түримхэй һанаашалга гаргагшадай, маанадта, манай союзнигуудта түрүүлэн дайгаар орохобди гэжэ заналта хэгшэдэй һанаа сэдьхэл ханаахагүйл.

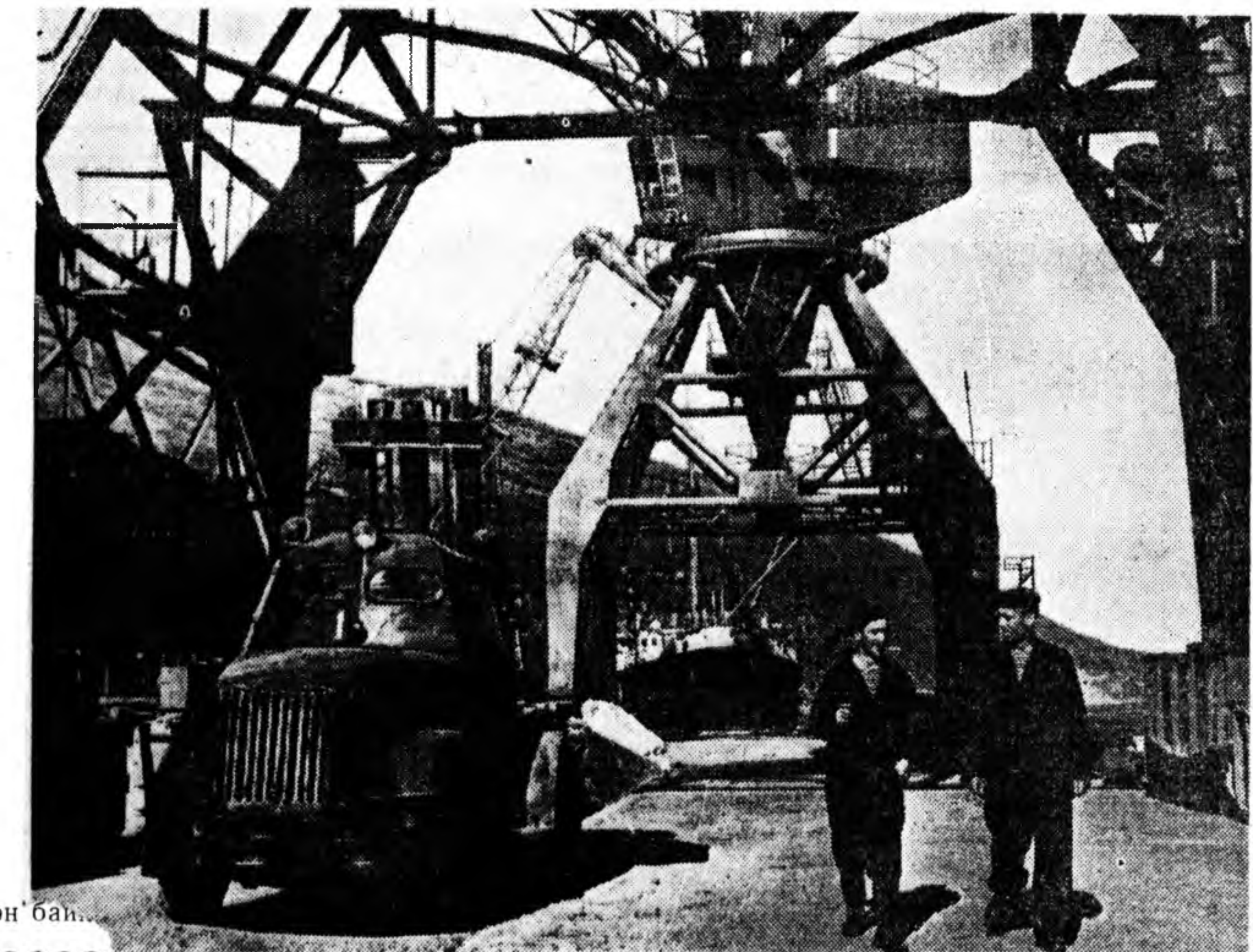
Манай Эхэ орондо гитлеровскэ Германиин харата муухайгаар добтолон ороһые совет хүнүүд мартаагүй, хэзээдэшье мартахагүй. Ээрхэг түримхэйшүүлые ямаршье үедэ зэбсэг түгэлдэрөөр угтахаар бэлэн байхын тулада эрдэм ухаанай болон сэрэгэй техникын шэнэ туйлалтануудта үндэһэлэн, ороноо хамгаалха гээшэ тон шухала удха шанартай гэжэ совет хүнүүд 1941 оной дүй дүршэлһөө мэдэдэг байна.

Советскэ правительство хадаа Америкын ядерна зэбсэгүүдэй туршалганyудта харюу болгон, советскэ тон шэнэ тү[…]хэлэй ядерна зэбсэгүү[…] шаха тухай захиралта[…] Советскэ Союз иимэ[…] хэхэ баатай болоһон[…] бшуу. Радиоактивна[…] шандаруугай эгээн[…] унахын тулада эдэ тур[…] нуудай үедэ бүхы шуха[…] жээнүүд абтаха байн[…] талаар Советскэ Союз[…] бэшэ үрэ дүн туйлаг[…] Үнгэрэгшэ жэлэй нам[…] дэһэн советскэ туршал[…] һаа уламжалан агаарт[…] рай гү, али далайн нюр[…] рэ радиоактивна зү[…] тиимэ ехээр нэмээгү[…] олоной зүгһөө мэдэрэг[…]

США-гай ядерна зэбс[…] шалгые түрүүлжэ э[…] союзнигуудтаяа хамта[…] ветскэ Союзда орходоо[…] гүй олон туршалгануу[…] һэн хадань, имагтал ха[…] хэмжээ болгон өөрынг[…] шалгануудые хэдэг лэ[…] тала — Советскэ Союз[…] хэй дээрэ ядерна тур[…] хамагһаа һүүлдэ дүүрг[…] хэтэй гэжэ үнэн зүб[…] мэдэрдэг хүн бүхэн, з[…] харата һанаа гаргадаг[…] бүхэн зүбшөөнгүй бай[…] дахагүй.

Арадуудай эрилтэнүү[…] раадаа абахыень, ядер[…] сэг туршалгануудые б[…] ха тухай хэлсээ батал[…] рэгтэ зорюута һаад у[…] хаяа болихыень США-[…] лон бусад баруун гүр[…] правительствануудые С[…] правительство уряална[…] хэлсээн хадаа эрдэм[…] мэдээнүүдтэ үндэһэлэн,[…] лэлгэнүүдые элирхэйлэ[…] хэ талаар оронуудта би[…] һан оньһо түхеэрэлгэ[…] хэгдэхэ хиналта доро з[…] бэелүүлэгдэхэ зэргэтэй[…]

Эб найрамдал бэх[…] хыень, буу зэбсэг хуряа[…] лөө, ядерна усадхалгын[…] һаа хүн түрэлтэниие з[…] хын түлөө тэмсэхыень[…] лан, бүхы оронуудай а[…] та буу зэбсэг бүгэдэ[…] рээ хуряахын, эб най[…] лай түлөө Бүхэдэлхэй[…] грессэй хандаһан хан[…] Советскэ правительство[…] шаан дэмжэнэ. Энэ ур[…] дуудай дура хүсэлые[…] на. Энэ дура хүсэл хад[…] хын эгээн дээдэ хуул[…] болоно. Ядерна зэбсэг т[…] гые болюулхын түлөө, б[…] сэг хуряахын түлөө[…] үргэлжэлһөөр, энэ тэм[…] найрамдалай хэрэгэй[…] таар дүүрэхэ ёһотой.

МАГАДАНСКА ОБЛАСТЬ. **Оронойма зүүн хойто зүгэй эгээ ехэ далайн Нагаевска порт һүүлэй жэлнүүдэй туршада ехээр хубилгагдаа. Эндэ шэнэ техникэ үргэнөөр хэрэглэгдэдэг болонхой. Портын ажал хүдэлмэри хүсэдөөр оньһожоруулагдаа. Зураг дээрэ: далайн Нагаевска портдо.**

ТАСС-эй фотохронико.

эн бай…

…РЯАД …АД ҮНЭН

4-дэхи н… …эхи нюур

оной июлиин …

…й июлиин 24.

Мэргэжэлтын дурадхал

Эхэ хонидые богони болзорто үрэжүүлхэ

Һүүлэй жэлнүүдтэ республикымнай колхоз, совхозууд малаа искусственна аргаар үрэжүүлдэг боложо, тоо толгойень олошоруулжа, үүлтэрыень һайжаруулжа байнхай. Тиигэбэшье нёдондо энэ хүдэлмэри дутагдалнуудтайгаар үнгэргэгдэһэн байгаа. Зарим ажахынууд үрэжүүлгые саг сооьнь эмхидхээгүй, техник-үрэжүүлэгшэд үсөөнөөр бэлэдхэгдэһэн, тэдээндэ зохихо байра байдал түхеэрэгдээгүй һэн.

Мүнөө жэлдэ урдынгаа алдууе дабтахагүйн тула колхоз, совхозууд бэлэдхэлэй горьтой хүдэлмэри ябуулха, үрэжүүлгые богони болзорто үнгэргэхэ болоно. Энэ зорилгоор ямар хүдэлмэри ябуулагдаха ёһотойб?

Үрэжүүлгын хаһа оротор эхэ хонидые бонитировко хэжэ, класс классаарнь илгаад, ногоо элбэгтэй газараар адуулжа, һайса таргалуулха хэрэгтэй. Мүнөө үедэ хонидые сүүдхэдэ 15—16 часай туршада адуулха бологдоно.

Бэдэрдэг хусанууд олон хэрэгтэй. Тэдэниие шэлэн оложо бэлэдхэхэ шухала. Бэлшээридэ адуулхынгаа хажуугаар үдэртэ толгой бүриин 1 килограмм талха таряанай зүйл үгтэхэ ушартай. Үрэжүүлгын эхилтэр хусанууд тобир тарган болгогдохо. 100 эхэ хонин бүридэ хоёр бэдэрдэг хусануудые байлгаа һаа таарамжатай. Хэды хусанууд ажахы бүхэндэ хэрэгтэйб гэжэ энээн дээрэһээ тодорхойлогдохо байна.

Тиихэдэ үрэжүүлгын пунктнууд бүхэнэй дэргэдэ хонидые хаадаг тусгаар хашаа бариха. Тэндэ үрэжүүлэгдэхэ хонид илгагдажа оруулагдана. Тиимэ хашаанууд амиидаа һалажа байха хашалтануудһаа бүридэһэн байбал таатай. Бороо хура оробол, тэрэ хашаань задалагдаад, ондоо газарта нүүлгэдэжэ байха ха юм.

Үрэжүүлэгдэхээр илгагдаһан хонидой байха хашаа үдэр бүри сэбэрлэгдэжэ байдаг. Мүн хүдэлмэриин эхилтэр 5—10 хоног урид лабораторинуудые тусхай хэрэгсэлнүүдээр хангаха. Хонидые үрэжүүлдэг станогуудые тодхоод, һайнаар оройлжо хушаха хэрэгтэй. Гадна бэдэрдэг хусанууд үрэжүүлгын эхилхэһээ урид отарануудта хубаарилан үгтэнэ. Ямар пунктнуудта хэды шэнээн үрэ хэрэгтэйе ажахын мэргэжэлтэд-зоотехнигүүд мэдэжэ абаад, гүрэнэй станциин филиалнуудта захижа асаруулжа байха.

Үрэжүүлгэдэ һайнаар лэ бэлдээ һаа, амжалта туйлагдаха. Саашадаа хэхэ хүдэлмэриин дүн энээнһээ дулдыдаха бшуу.

Үбэлэй хурьгадые түлжүүлхэдэ алишье талаараа һайн ха юм. Эртэ түрэһэн хурьгад томожорһон хойноо зунай ногоон дээрэ бэлшээгдэжэ зуһана. Мүн тиигэжэ зуһаһан хурьгадай нооһон нилээд ехээр абтажа, гүрэндэ худалдагдана. Энээниие хараадаа абан, республикымнай ажахынууд августын нэгэнһээ эхилжэ хонидоо искусственна аргаар үрэжүүлхэнь.

Хонидые али багта үрэжүүлхэдэ таатайб? Үглөөгүүр эртэ, үүр хираа орожо байхада хонидые үрэжүүлхэ. 100—130 хонитой һүрэгтэ хүгтэй 2-3 хуса табижа бэдэрүүлэгдэнэ.

Ототой хонидые бэдэрүүлхэдээ һүрэгүүдыень хашаа соо удаан байлгалтагүй. Имагтал нэгэ отарын хонидые хоёр часай туршада шалгаад, ототой болоһыень илгаха шухала. Тиигээд тэрэ дарыдаа үрэжүүлэгдэнэ. Нёдондо зарим отарануудта илгагдаһан хонид 3—5 часай үнгэрһэн хойно үрэжүүлэгдэдэг һэн. Энэ тон буруу. Зарим хонид түрүүшынгээ үрэжүүлгэдэ хээли абадаггүй. Тиимэ хонид ототой болоходоо дахин хоёрдохёо гурбадахяа үрэжүүлэгдэнэ.

Нёдондо олон бригаданyудта ажалынь эмхитэйгээр эхилһэн аад, һүүл тээшээ һуларһан байгаа. Тиигээд олон хонидые һубайруулһан байха юм. Зарим бригадануудай хүдэлмэри дээрэһээ харахада, хонидоо муугаар үрэжүүлжэ, һүрэгэйнгөө 20—25 процентые һубайруулаа.

Хонидые һубайруулхагүйн тула үрэжүүлгын үедэ ототойнуудыень шалгажа байха. Хэрбээ түрүүшынгээ хабада хээлитэй боложо шадаагүй һаань, хоёрдохи үедэнь заабол үрэжүүлхэ хэрэгтэй. Үрэжүүлгын дүүрэһэнэй һүүлдэ 35—40 хоногто хонишод, ажахын болон госстанциин мэргэжэлтэд шалгажа үзэдэг. Тиигээд отарануудай бүхы хонидой үрэжүүлэгдээ һаань, пунктыень хаана. Ганса нэгэн хонидой үрэжүүлэгдээгүй үлэшэо һаа, нэгэ отарада 2-3 үүлтэртэ һайн үүлтэрэй хусануу[…] хигдодог. Хэрбээ бүр[…] хонидой үрэжүүлэгдээгү[…] шоо һаа, пунктынь […] дахин 18—20 үдэртэ үр[…] лүүлнэ.

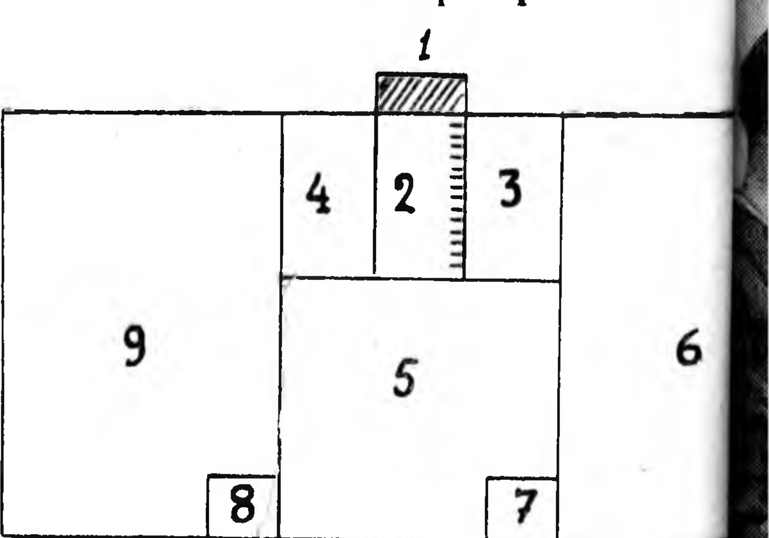
Манай республикын […] совхозуудта хонидые үр[…] гэ августын эхинһээ […] 35—40 үдэрэй туршада […] гэгдэхэ байна. Энэ хү[…] риие эмхитэйгээр үнг[…] тула хонишодой бриг[…] бүхы хүсэеэ элсүүлхэ ё[…]

Энээнтэй хамта техн[…] жүүлэгшэ пунктынгаа[…] сыень зүбөөр хэжэ ба[…] лоно. Тиигээд үрэжүүл[…] хонидойнгоо тоо 5—5 […] колхозойнгоо правлени[…] хозой дирекци, госст[…] мэдээсэжэ байха. […] пунктнуудта ариг сэбэ[…] наар сахигдаха болоно[…]

Г. Тар[…]

Улаан-Үдын гү[…] станциин дире[…]

600—700 хонитой отарада байрануу[…] иигэжэ түхеэрхэ

1. — Пунктын лаборатори.
2. — Үрэжүүлдэг газар (20 м²).
3. — Үрэжүүлэгдэхэ хонидой хашаа (40 м²).
4. — Үрэжүүлх…э оруулха хашаань (4…
5. — Ототой хони[…] дэрхэ хашаа.
6. — Үрэжүүлэгдэһ[…] дой байра.
7, 8. — Бэдэрдэг хус[…] хашаа.
9. — Үрэжүүлэгдэ[…] хонидой байра…

ЭГЭШЭ, ДҮҮНЭРЭЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

УДЭ городой революциин
дээгүүр зүг бүхэн тээ-
жэ байһан хүнүүдэй дун-
анниинь нариихан үндэр,
э набтар, хоюулан заяа-
һалхи наранда харалһан
арайтай, эгэшэ дүү хоёр
шье түһөөлхөөр басагад
э ябана.

эсэгмаа, городоор ябал-
олгохомнай бэшэ гү даа,
эгэ бага ябаял даа, Аня
тэрэ «Эрдэмэй» урда
роёл даа— гээд, набта-
нь хэлэнэ.

игэбэлшье тиигээл даа.
«Эрдэмэй» хойто, ноо-
й байдаг магазинда оро-
абди даа.

эй» урда магазинда
ахабди» гэһэн аад, юун
н бүдэйнгээ байдаг» ма-
д орхибош?

абгай, танайнгаа нэхэжэ
он бүдүүдые харахагүй,
абахагүй зон аалди?

хүрэжэ мяха абаха һэм-
яхан байха юм һэн гү,
даа—бү мэдэе. Тоһон-
нда үзэгдэхээ болинхой.
— таргалуулжа байһан
мяхан, һаажа байһан һү-
он?—гэжэ эгэшэнь дүү-
хана. — Харин ши тии-
кэ байһан нооһон бүдүү-
ахагүй зон аалди» гэ-
он бүдүүд байгаал ааб
йгаа шэлэхэдэш болохо,
ар нэхэгдэһэн бүдүүд

Зай, мүрысөөндөө түрүүлжэ байгаад абажа, һаажа байһан тоһо, мяхамнай хаана гэнэш, Сэсэгмаа? Али город руу эльгээдэггүй, өөһэдөө хуу эдижэрхёод һуудаг зон гүт?—гэжэ харюу хэлүүлжэ абаагүйдөө һалахагүйл янзатай.

— Саг зуурын таһалдал болоо юм ааб даа. Хараарай даа, үнишье болонгүй,— мэнэ һаядаашье бэшэ һаа,—магазинуудаартнай мяха, тоһон гээшэ элбэг болохол байха.

— Наадажа дуугараа хүн аабзаб даа. Юу муугаар хүдэлнэт гэхээ һанахамни һэм,—гэнэ эгэшэнь.—Эжытэеэ мүрысөөндөө түрүүлжэ ябаа хадаа хүрөөл зон гээшэт. Түрүүшын хахад жэл соо мянга гурбан зуун табяадые һаагааб гэнэ гүш? Эжымнай мянга табан зууда хүргэжэ байна ха юм даа. Эжышье, басаганшье шангараа зон хаямта даа. Эжымнай колхоз соогоо түрүүлжэ, хойноһоонь хэн ябанаб?

— Вера Базырова, Катя Тысхеева, би гэһэн комсомолшууд, коммунистнар, Верамнайл партиин гэшүүн ааб даа—бидэнэр гэһэн урилдаһай, мүрысэнхэй агшалди даа. Тухай барагайл сохилдожо ябана гээшэбди. Бинь май һара соо үнеэн бүриин зуун наяад литр һү һаажа, хамагһаа эрхимлэжэрхёо хэбэртэйб. 15 түхэриг шан абаа һэм,— гэжэ Сэсэгмаань эгэшэдээ баяртайгаар дуулгана.—Апрель соо гурбадахи һуури эзэлжэ, 3-дахи шан абажархиһан байхаб...

— Мүнөө жэл фермэ, колхоз соогоо түрүүлжэ гарахашни бэшэ аабза?

— Мэдэхэгүй даа. Эжыл холохон хаяад ябана. Нүхэдни — Вера Катя хоёр—хуушанай, бэрхэ һаалишад ааб даа.

— Хэнтэйнь мүрысөө баталһан хүмши?

— Манайдаш тиимэ юумэ үгыл даа. Фермээрээ Һайлуудай фермынхидтэй мүрысөө баталһан аабзабди даа. Тэдэнииеш хойноо холохон хаянхайбди. Урдань һаалишадые өөһэд хоорондонь мүрысүүлдэг, уялга, мүрысөө баталуулдаг байһан аад, мүнөө жэл үгыл даа. Теэд Вера, Катя бидэ гурбан ана-мана ябажа байгаа хадаа хэзээдэш доро дороо урилдажал ябаа зон аабзабди...

ЭГЭШЭ дүү хоёрой колхозойнгоо, залуушуулайнгаа һонинуудые хөөрэлдэжэ байха хоорондоо, танаа хоёр залуу басагадтай танилсуулжархия. Эдэмнай Яруунын аймагай «Дружба» колхозой үнинэй магтаалта һаалишан Бүмэ Цыренжаповагай басагад Аня Сэсэгмаа хоёр гээшэ. Аня эгэшэнь Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикада утаһа залгагшаар ажаллана. Сэсэгмаа басаганиинь нёдондо арбан класс дүүргээд, колхоздоо һаалишанаар ажаллажа байдаг. Дээдэ һургуулида орохын урда тээ Сэсэгма хоёр жэл соо «хара ажалда» ябажархиха, ажалай дуратэй болохо гэжэ шиидэһэн байгаа. Тиигээд нёдондо намар нүгөөдэ Мария эгэшынгээ декретнэ амаралтада гарахада, һаажа байһан үнеэдыень тушаажа абаа һэн. Эгэшынгээ һааһан һүн дээрэ жэлэй дүүрэтэр һаахадаа үнеэн бүриин 1663 литртэ хүргэжэ, фермэ соогоо дүрбэдэхи һуурида гараһан байгаа. Тиигээд мүнөө жэл үнеэн бүриин 2500 литртэ заатагүй хүргэхэ гэһэн зорилго урдаа табяад, ажаллажа байна. Фермээрээ коммунис ажалай хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэжэ захалхадаа бусад һаалишадтайгаа хамта иимэ уялга абаһан байгаа.

Энэ мүнөө коммунис ажалай ударнигуудай үргэн суглаанда ерээд, зүблөөнэйнгөө дүүрэһэнэй һүүлдэ сүлөө боложо, эгэшэтээ һонинуудаа хөөрэлдэжэ байна.

— Уялгатнай горьтойл юм байна даа. Манай тэндэхи үнеэдһээ жэлдэ хоёр мянга табан зуугаад литр һү һаажа болохо юм гэжэ таби гаран оноор, минии һаалиин фермэдэ ажаллалсажа байһан үедэ, хэлсээ һаань, үнэншэхэшьегүй байгаалди даа,——гэжэ Аня эгэшэнь хэлэнэ. — Мянган литр һаагаа һаа, эрхим дээдэ гүүлхээр байһан саг лэ даа.

ЮУМЭН гээшэ саг сагаараа гэдэг гүбэ даа. Мүнөөш малаа, илангаяа һаамхай үнеэдээ, эдеэлүүлхэ гээшэмнай аргагүй болоо ха юм. Үбэлдөө үнеэдтээ силос, зелёнко, турнепсэ, үбһэ, талха таряа гэхэ мэтые дуран соонь эдюулжэ байдаг болообди. Һайнаар эдеэлһэн үнеэд, нютагайшье үүлтэрэй һаа, һү гарангүй яахаб. Уялгаяашье лаб дүүргэхэбди. Мүнөө хахад жэл соо хэн-хэнгүй уялгаяа хахадлажа, заримамнай хахадһаа холо үлүүлээд ябажа байна хаям даа. Зунай хүхэ ногоондо, намарай тарган сагта һү һаангүй яахабибди. Ама гаражархёод, дүүргэнгүй байшана аа гү гэжэ һанаагаа зобохо юумэтнай үгыл даа, абгай.

—Зай, зай, һайн лэ гээшэ ааб даа. Үшөө хайшан гээд ехэ һү һаадаг болообди гэнэш?

— Үшөө хайшан гээд гэжэ гү? Шэнэ шэнэ арга дүршэлнүүдээ тоолохо болоо һаа, олон ааб даа. Зундаа үдэрэйнгөө һаалгые бэлшээри дээрэнь хэдэг болообди. Ажахын тоосоондо ороһон, зэр зэбсэгүүдые абанхай, намжар болоо зон аабзабди даа. Машинаараа гүйлгэлдэжэ ошоод, бэлшээри дээрэнь һаажархёод ерэхэш. Урданайхи шэнги үнеэдые хэдэн модоной газарта өөдэ һөөргэнь намнажа, һаанабди гээд хэдэн часаар газаагаа барижа байхаяа болёо хаямбибди. Үглөөгүүр эртэ бэлшээгдэнэ, үдэшэниинь орой буулгагдана. Үглөөгүүр гурба-дүрбэн часта үнеэгээ һаажа захалшаһан байхаш. Зургаа болоодүй байхада, хүн бүхэн арбан долоо-найман үнеэдээ һаажа дүүргэжэрхиһэн, бэлшээридэнь гаргажа байдагбди.

Тиихэдэ, һүнэйнгөө тоһолиг дээшэлүүлхын түлөө тэмсэнэбди.

— Үнеэдэйнгээ һүнэй тоһолигые хайшан гээд дээшэлүүлдэг зомта?

— Хоёр хүнэг барижа ябаад, хүхэн дээрэхи түрүүшынь һү тугалдаа уулгахаяа, аминдань һаажархихаш. Тиигээд саадахи эбилэдэһыень—үдхэн һүень аминдань, тоһоной заводто тушаахаяа һаадаг болонхойбди. Тиихэдэмнай манай фермэһээ тушаагдаһан һүн 4—5 процент тоһолигтой байдаг.

ҮШӨӨ бишни нэгэ ехэ һониноо хөөрөөгүй байналби, абгай,— гэнэ дүүнь.—Үбэлжөөндэмнай «ёлочко» гэжэ үнеэ һаадаг түхеэрэлгэ тодхоо. Зуһаландамнай баһа табижа байна. Мүнөө намартаа үнеэдээ «ёлочкоор» һаадаг болохомнай гээбы. Одоол тиихэдэ һаалишадай ажал хүнгэрхэ даа.

Тиигээд Сэсэгмаань һү, мяха, тоһо гүрэндэ худалдаха сэнгэй дээшэлүүлэгдэһэнһээ хойшо, хүдөө ажахые хүгжөөхэ тушаа парти, правительствын абажа байһан хэмжээ ябуулгануудай харюуда колхознигуудайнгаа тон ехэ урма зоригтойгоор, эдэбхи үүсхэлтэйгээр ажаллажа байһан тухайнь хөөрэнэ.

— Шим намдаа хөөрүүлээд лэ, городойнгоо һониниие өөрынгөө ажал хүдэлмэри тухай, өөр тухайгаа оройдоошье хөөрэнэгүйлши, абгай, —гэжэ Сэсэгмаань эгэшэдээ хандана.

— Городойнгоо һонинуудые хөөрэлдэжэ үрдинэ аабзабди даа. Хүдэлмэришье һайн ябана. Үдэшынгөө юһэн класс һайнаар дүүргээб.

— Хойто жэл тиихэдээ хоюулан институтда орохомнай бэшэ аал?— гэжэ Сэсэгмаань хүхинэ.

— Хари, ямар болоно даа. Һураха хэрэгтэйл ааб даа,—гэлдэһээр хоюулан магазинда оробод.

**
*

КОММУНИС ажалай ударнигуудай үргэн суглаанһаа бусажа ерээд, Сэсэгмаа Батуева бүри урма зориг ехэтэйгээр ажаллажа, һү һаалияа үдэрһөө үдэртэ дээшэлүүлжэ байна. Эгэшэ Аинь фабрикадаа баһал магтаалтай, үдэрэйнгөө даалгабариие ходо үлүүлэн дүүргэжэ, коммунис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэ зэргые дээрэ үргэжэ ябана.

Өөрһөө дутуугүй ажалша бэрхэ басагадые хүмүүжүүлһэн, ажал эрдэм хоёрто адли дуратайгаар һургаһан Бүмэ һаалишанда баярые хүргөөд, магтаал үргөөд, оролдосотой шударгы ажалаараа олониитынгээ баялигые арьбадхалсажа, коммунизм байгуулагшадай түрүү зэргэдэ ходоо ябахыень эгэшэ дүүнэртэ—хүдэлмэришэн, таряашадай ангиин залуу түлөөлэгшэнэртэ үнэн зүрхэнһөө хүсэе.

Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

...шөөмөөр һанамжанууд

нэрэ, фамилинуудые
лха ёһотой гэһэн нү-
ховоиной һанамжые
өр байна.

нахада, хэн гэжэ нэ-
милитай байхаяа, тэ-
ка бэшэхээ хүн бү-
л мэдэхэ юм бэзэ гэ-
эшье, хүнэй нэрэ, фа-
шэ, тэдэниие бэшэхэ
ал буряад хэлэ бэшэг-
холбоотой байбал
шэ.

ын жэлһээ эхилээд
шанар, үхибүүдые Ба-
, Цырен-Доржи г. м.
е оролдонобди. Ха-
бэшэлгэ багашуулда
гдосогүй байдаг. Тии-
һээнь буряад хэлээ
Бата-Мүнхэ, Сэрэн-
эжэ бэшүүлжэ һурга-
э ха.

абхар нэрэ үхибүүдтэ
һаа һайн байгаа гэ-
мжые мүн зүб гэхээр.
бхар нэрэ хэндэ һаад
тажа байгаа юм?» гэ-
зон һанажа болохо.
иие ганса педагогиче-
һаань тайлбарилаад
налтай байнаб. Үхи-
үүшын жэлнүүдтэ һу-
йхадаа Даша-Рабдан,
Доржо, Чимит-Ханда
ндэ адли нэрэнүүдтэй
нээ бэшэжэ ядадаг.
шье класста һураха-
адиингаа гаршаг та-
д ядалдаха юм. Жэ-
Даширабданова Ур-
да гэжэ бэшэхэнь 2-
ссай һурагшада бэр-
йһаниинь эли бшуу.
үхибүүнэйнгээ 2-дохи
дүүргээд байхадань:
шье хүсэд табижа ша-
оогүйш...» гэжэ гэртэ-
урмаа хухаран, зэмэл-
а. Эдэ бүгэдые түрэл-
аралдаа абаха ёһотой.
Үржэн, Рабдан г. м.
һаань, үхибүүдтэ ямар
айха һэм!
нэрэ», «шоодобори нэ-
й нүхэр Линховоин зүб
Үхибүүдээ эрхэлүүлбэ
и гээд, Дугардаан (Ду-
эндүүхэй (Сэндэмэ),
(Бата) гэжэ байжа
иинь нэрэшүүлжэрхи-
үргуулида ороходош
кэ нэрэтэйбши?» гэжэ
ш «Сэндүүхэй» гэжэ
ха. Энээн дээрэһээ
э үнэхөөр нэрыень тон
эрлүүлжэ һургаха хэ-
эжэ түрэлхид ойлгохо
.
д хүбүүд ород һургуу-

лида ороходоо барандаа ород нэрэтэй болоһон, һургуулиин бүхы дансануудта «шэнэ» нэрээрээ ябажа байха юм. Энэмнай сугтаа һурадаг нүхэдэйнь, мүн багшынь буряад нэрээрнь нэрэлжэ шадахагүй ушарһаа болоно. Тиимэһээнь аман үгөөр ород нэрээрнь нэрэлэг — энэ хамаагүй. Зүгөөр һургуулиин дансануудта үхибүүнэй түрэһэнэй гэршэлгын үндэһөөр бэшэхэ уялгатайбди. Энээн тухай багшанарта һануулхань тон шухала. Эхэ эсэгынь, түрэл гаралайнь үгэһэн үхибүүдэй нэрые хэншье хубилгаха эрхэгүй.

Энээнһээ гадна, зарим нүхэд нэрэ, фамилияа өөһэдөө хубилгажа, «гоёожорхёод» ябадаг. Энээн тухай нүхэр Линховоиной тэмдэглэһэниинь баһал зүб. Теэд тэрэ Батожабэ, Дондогэ, Батожабын, Дондогын г. м. нэрэлээ һаа, һайн гэжэ тэдмэглэнэ. Зүгөөр, эдэшье фамилинууд баһал, минии һанахада, «гоёогдоһон» лэ гэжэ хэлэхээр. Батожабай, Дондогой гээшые нүхэр Линховоин буруушаана. Энэ хадаа тон зүб фамилинууд байнгүй яахаб? Хамаанай падежэй «хэнэй?» гэһэн асуудалда харюусажа, тэрэнэй ёһоор бии болоһон фамилинууд ха юм. «Та хэнэй хүбүүмта?» гэжэ хүнэй асуухада «Батожабэ», «Дондогэ» гэдэггүй, харин «Батожабай, Дондогой» гэжэ харюусахал. Тиимэ дээрэһээнь буряад фамилинууд хамаанай падежэй залгалтануудые бэшэхэ дүрим дагажа хэлэгдэдэг, бэшэгдэдэг байгаа һаа, зохид гээшэ. Жэшээнь, Дондогой, Бадмын, Рагшаагай.

Мүн Линховоиной һайшааһан Чимидүүн, Сигмидүүн, Дондобүүн гэнхаар Чэмэдэй Бата, Сэгмидэй Буда гэһэниинь дээрэл даа.

Зон мүнөө ямар нэрэ, обогтой ябааб, тэрээгээрээл ябаха юм бэзэ. Харин, энээнһээ хойшо үхибүүдтээ нэрэ, обог үгэжэ дансада оруулхадаа, оло дахин һэлгүүлжэ, хубилгажа байхагүйн түлөө оролдохо саг болоо ёһотой. Саашадаа манай үхибүүдэй нэрэ, фамилияа дура зоргоороо һэлгэжэ, хубилгажа ябаха болоо һаань, тэдэниие нарин нягта, түбшэн зон болоо гэхын аргагүй.

Бодиин Дарма,
Агын округой Сагаан
Шулуутайн эхин
һургуулиин багша.

...релиин АССР. Республикын модо болбосоруулдаг пред...удай хүдэлмэрилэгшэд Соломенско заводой залуу мастер Алто гэгшые Бүхэдэлхэйн фестивальда эльгээхэ болоо. ...рэ: олондоо хүндэтэй Евгений Алто (зүүн гарһаа) нүхэд...лдэжэ байна. ТАСС-ай фотохронико.

Соёл сурталай түрүү хүнүүд

СОЕЛШО, БАГША, УРАНЗОХЁОЛШО

Манай орон дотор хүн бүхэн өөрын мэргэжэлтэй, тэрэнээ арад зондо ашатай туһатай ажал хэжэ, амжалта ехэтэйгээр хүдэлмэрилхые хүсэдэг гээшэ. Бүхы ажал ябуулгаяа олоной хэрэгтэ зорюулжа ябаһан нэгэ хүн тухай үгүүлхэ дуран хүрэнэ. Хүмүүжэл болбосоролой хүдэлмэри хадаа коммунизм байгуулгын гол шухала зорилгонуудай нэгэн ха юм даа. Тиимэһээ эндэшье замай залууршад бии бшуу.

Багша, уран зохёолшо Цокто Номтоев мүнөө 31-дэхи жэлээ багшалжа ябана. Энэ хүдэлмэридөө тон ехэ эдэбхитэйгээр хандадаг, үхибүүдые зүбөөр хүмүүжүүлхэ, эрдэм номдо эрхим һайнаар һургахын түлөө бүхы хүсэеэ гаргажа хүдэлмэрилдэг байһан тула хододоо амжалтатай байдаг.

Багшын һургуули дүүргэһэн сагһаа хойшо мүнөө хүрэтэр һургуулиие даагша, директор ябаһаар. Эгэтын эхин һургуулиие даагшаар арба гаран жэл хүдэлхэ зуураа, эндэхи хүдэлмэреэ эрхим һайнаар табиһан байна. Дайнай урда тээ һургуулинь аймаг соогоо жэшээтэ тоотой болонги һэн. Дайнай һүүлээр, армиһаа табигдажа ерээд, урдынгаа уялгата хүдэлмэридэ ороо һэн. Шадабари ехэтэй багша Үльдэргын долоон жэлэй һургуулиин директор болоһоорнь мүн лэ арба гаран жэл үнгэрөө. Мүнөө энэ һургуулинь найман жэлэй болонхой, аймаг соогоо түрүү һуури эзэлдэг.

Ц. Номтоев өөрөө буряад хэлэ, литература заадаг, урогоо һонирхолтой һайнаар, шадамар бэрхээр үнгэргэдэг, үхибүүдые ажал хүдэлмэридэ дуратай, дүршэлтэй, арад зонойнгоо байдалые һайн мэдэдэг болгохо тухай онсо анхарал табидаг байна. Нэгэ талаһаа дүршэл ехэтэй директор, нүгөө талаһаа олон жэлдэ өөрөө заажа байһан багша байхаһаа гадна, Ц. Номтоев колхозой партийна эхин организациин секретариин орлогшоор хэдэн жэл хүдэлмэрилхэдөө, һургуулиингаа бүхы хүдэлмэриие олониитын ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ябуулна. Жэшээлхэдэ, энэ һургуули Яруунын «Коммунизм» колхозой үхибүүдые һургадаг. Тиихэдээ тус колхозойнгоо ургаха, хүгжэхэ хэрэгтэ бүхы һургууляараа хабаадалсадаг, колхознигуудай, илангаяа малшадай дунда гэгээрэл болбосоролой хүдэлмэри үргэнөөр ябуулдаг, ажал хэрэгтэнь туһалдаг юм.

Колхозой гэшүүд, илангаяа түрэлхид болон хүтэлбэрилэгшэдынь һургуулиингаа эрилтэдэ анхаралтайгаар хандадаг, хамаг бүхы хэрэгтэй юумыень хэжэ, бүтээжэ үгэхые оролдодог. Һүүлэй хоёр жэл соо гүрэнһөө мүнгэ зөөри гаргашалангүй, колхозой хүсөөр һургуулиингаа гэр байрануудые урилжа, шэнээр табижархиһан байха. Мүнөө Үльдэргын һургуули холын малшадай хүүгэдые байлгаха, багшанарай байха байрануудаар хүсэд хангагданги юм. Саашань һургуулидаа типовой ехэ гэр бариха бэлэдхэлтэй байна.

Энэ һургуули һуралсалай шэнэ жэлдэ ходо һайнаар бэлдэдэг. Гэр байрануудаа заһаһан, шэрдэһэн, шэлдэһэн, түлеэгээ бүри хабар байхада ойдо бэлдээд, һургуулиингаа газаа буулгаһан байдаг. Ц. Номтоев бэлэн, зөөлэн газар бэдэрэн, нэгэ һургуулиһаа нүгөөдэ худар зөөжэ, зайжа ябаха дурагүй, нэгэл газартаа үни удаан хүдэлмэрилжэ, амжалта туйлахые хүсэдэг. Гушаад жэлдэ хоёрдохи һургуулидаа хүдэлжэ байнхай. Тэрэнэй һургаһан, хүмүүжүүлһэн хүнүүдэй түрүүшынхинь мүнөө һаалишад, хонишод, трактористнууд, бригадирнууд, механигууд, агрономууд, зоотехнигүүд, бухгалтер, счетоводууд болонхой, заримуудынь эрдэмтэд, уран зохёолшод, багшанар, врачнууд, журналистнууд болоһон ябадаг. Иигэжэ һургаһан, хүмүүжүүлһэн хүнүүдээрээ хамта коммунизм байгуулха хэрэгтэ аша үрэ ехэтэйгээр ажаллажа ябаха гээшэ багшын хүдэлмэриин али тухай ехэ хүндэтэй, алдар солотой байһые харуулна.

Гушаад гаран жэлэй саана Ц. Номтоевой шүлэгүүд «Буряад үнэн» газетын хуудаһануудта толилогдодог болоһон юм. Тэрэ үеһөө хойшо буряад литературын амжалтата замаар урган һалбаржа эхилхэдэ, Ц. Номтоевич шүлэг, поэмэ, зүжэг бэшэлгээр бэлиг шадабарияа харуулжа, олониитэдэ мэдээжэ уран зохёолшодой нэгэн болоһон байна. Гушаад оной үедэ республикын һургуулинуудаар ябажа байхада, һурагшад Ц. Номтоевой «Паровоз» гэжэ шүлэгыень сээжэлдээд, уран гоёор хэлэхэдэнь, хүнүүд ехэ һонирходог бэлэйл. Мүн тэрэшэлэн «Сэндэмэ», «Зориг» гэжэ поэмэнүүдынь һонирхолтой байгаа.

Дайнай үедэ, фронтдо дайлалдажа ябахадаа, дайсанай урдаһаа гансал буу зэбсэгээр тулалдадаг бэшэ, харин уран хурса гүүрһаараа тэмсэдэг байһан. Эдэ жэлнүүдтэ бэшэһэн шүлэгүүдынь Эхэ орондоо, Коммунис партидаа хизааргүй дурлал харуулһан, галзуу фашистнуудые үзэн ядажа, шоо үзэжэ, шобто хараһан бодолоор нэбтэрэнги юм. Тэдэнь фронтовой газетэдэ, «Буряад үнэн» газетэдэ хэблэгдэдэг байгаа. Жэшээлхэдэ, «Ородой винтовко», «Дайсан дарагдаха», «Илалта», «Ород арад» гэхэ мэтэ шүлэгүүдынь дайнай үедэ Совет Армиин хүбүүдэй һанажа, хүсэжэ ябаһан хүсэл бодолые үнэн зүбөөр харуулан, дайшалхы хэрэгтэ тэдэниие зоригжуулһан гүнзэгы удхатай юм.

Дайнһаа хойшонхи жэлнүүдтэ хэдэн олон шэнэ зохёол бэшээ. Жэшээлхэдэ, «Хүлэг», «Эхэ орондоо магтаал», «Эдэбхи», «Рассказуудай суглуулбари», «Далинууд» гэжэ нэрэтэй номуудынь хэблэгдэжэ гаранхай. Эдээн соонь хэблэгдэһэн шүлэгүүд, поэмэнүүд, повесть болон рассказууд дайнай үеын темэнүүдһээ эхилээд, мүнөө сагай асуудалнуудта зорюулагдаһан, Коммунис партиин хүтэлбэреэр коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэлэй үедэ үхибүүдые ажабайдалтай нягта холбоотойгоор хүмүүжүүлжэ, һургажа байһан тухайдаа харуулһан удхатай.

Уран зохёолшо, багша Ц. Номтоев соёл сурталай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг юм. Газетэдэ, илангаяа «Буряад үнэндэ» ходо бэшэдэг, нютагайнгаа ажалшадай дунда ойлгууламжын ехэ хүдэлмэри ябуулдагынь бүгэдэндэ эли.

**
*

Бэе бэеэ хүндэлэлсэхэ, үхибүүдые хүмүүжүүлэн болбосоруулхын тула оролдохо гээд коммунизм байгуулагшын сахиха ёһо гурим (моральна кодекс) соо хэлэгдэнэ. Энэ талааршье хаража үзэхэ болоо һаа, багшанарай юрын энэ бүлэ мүн лэ жэшээ болохоор байха. Хүн түрэлтэнэй үеын үедэ хүсэжэ сэдьхэжэ ябаһан коммунис общество байгуулалсаха, иимэ һайхан үе сагта ажаһууха хүнүүдые хүмүүжүүлхэһээ хүндэтэй ямар зорилго байхаб! Зургаан үхибүүдынь томо боложо байна. Гурбан басагадынь мүнөө дээдэ, дунда эрдэмтэй багшанар боложо эхилээ. Баганьь энэ жэлдэ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ институт дүүргэжэ, багша болобо. Иигэхэдээ нэгэ бүлэһөө табан багшанар хүдэлмэрилхэнь гээшэ. Гурбан хүбүүдынь мүнөө эхэ эсэгэ хоёройнгоо хүдэлдэг һургуулида һуража байдаг.

Энээнтэй дашарамдуулан эдэ зургаан хүүгэдэй эхэ, Цокто Номтоевичай хани нүхэр, олон жэлэй дүршэл ехэтэй багша Даши-Ханда Аюшеевна Цыбенова тухай хэдэн үгэ хэлэлтэй. Даши-Ханда Аюшеевна үхибүүдые хүмүүжүүлхэ, һургаха хэрэгтэ бүхы мэргэжэл шадабарияа зорюулжа, 27 жэл соо арадай багша ябана. Гушаад жэлдэ самбарай урда зогсожо, арбаад наһатай үхибүүдтэ эрдэм болбосоролой эшэ үндэһэ ойлгуулха гээшэ бэлэн хэрэг бэшэ. Ажал хэрэгтээ үнэн зүрхэнһөө дуралһан хүн, бүхы оюун бэлигээ, хаба шадабарияа тэрээндээ зорюулдаг гээшэ. Олон үхибүүдэй эхэ Даши-Ханда Аюшеевнае иимэнүүдэй нэгэн гэхэдэ тон зүбтэй байха.

**
*

Хүн бүхэн ажал хүдэлмэри хэхын хажуугаар өөрын һонирходог, эрхилдэг зугаатай, наадатай гү, али спортын ямар нэгэн мэргэжэлтэй байдаг гээшэ ааб даа. Хэрбээ Ц. Номтоевичһоо ямар зугаа, спорт шэлэхэ байнат гэжэ асуугаа һаа, агнуури гэжэ абаһаар лэ харюусаха. Юундэб гэхэдэ, буу үргэлөөд, хада уулын хабшалаар, ой тайгын оёороор, нуурай эрьеэр, сэбэр һайхан агаарта сээжэеэ сэбэрлэжэ, эсэтэрээ ябаха гээшэ али тухай һайн амаралтаб. Агнуури гээшэ алишье талаараа ашатай туһатай спорт юм шуу гэжэ хэлэхэ байха.

Иигэжэ ябахадаа түрэл нютагайнгаа шэнжэ тэмдэгые, ой тайгын шэбэнэе, элдэб шубуудай дуулалдаае — Буряад нютагайнгаа дабтагдашагүй байгаалиие, эндэ хүдэлдэг хүнүүд тухай хайшан гэжэ дуулаха тухайдаа бодомжолжошье ябаа аалам, яажа мэдэхэб.

Манай үеын энэ хүнэй эдэ амжалтануудынь Совет засагай үедэ ургаһан, хүмүүжэһэн түрүүшын үеын түрүү хүнүүдэй тобшо түүхэ мүн болоно. «Ажалда атаржаха, хүдэлмэридэ хүдэржэхэ» гэһэн арадай оньһон үгын уран сэсэн удхые Цокто Номтоевич мэтын хүнүүдэй ажабайдал, ажал хүдэлмэреэр жэшээ болгон харуулжа боломоор байна.

Олониитын хэрэгтэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг, ажал хүдэлмэреэ арад зоной ажабайдалтай нягта холбоотойгоор ябуулдаг багша, түрүүшын буряад уран зохёолшодой нэгэн Цокто Номтоевич хадаа буряад литература ба искусствын амжалтые харуулалсахын тула 1940 ондо, мүн баһа 1959 ондо Москвадахи хоёр декадада хабаадалсаа юм.

Али тэгшэ амжалтын замаар ябаһан, бүтээһэн ажал хэрэгүүд коммунизм байгуулхын түлөө тэмсэгшэ залуу үетэндэ эрхим жэшээ болохо байна.

Д. МИЖИДОН.

Ф. Балдаев

Гансаардаһан баабгай

(Үхибүүдтэ зорюулагдаһан рассказуудһаа)

Урдань баабгай номгон, хоргүй амитан ябаһан юм. Тиихэдэ хүлнүүдынь сэхэ, нюдэнүүдынь үхэрэй нюдэнүүдтэл адли томонууд байһан. Ой соо байрладаг ангууд, шубууд тэрэниие хүндэлдэг, элдэб эдеэ асаржа үгэдэг һэн. Бэлэн хоол эдидэг, зөөлэн хэбтэридэ амардаг баабгай үдэр һүнигүй унтадаг болобо.

Нэгэтэ, аһан хүсэтэй арьяатанай хори наһа хүрэһэн үдэр, хоёр һабартайшье, дүрбэн хүлтэйшье, далитайшье нүхэдынь сугларжа, найрлаха гэлсэбэ. Амандаа хушын һамар зууһан Жэрхэ түрүүн гүйжэ ерэбэ. Һаглагар һүүлтэй Хэрмэн хатааһан һархяаг тэбэреэд, модонһоо бууша ба. Асатай эбэртэй хандагай амтатай һогообори бэлэгтэй томоотойгоор дүтэлөө. Уляаһанай холтоһо үргэн үүдэн шүдэнүүдтээ хабшуулһан Шандаган бии болоод, түгсэгэй саанаһаа бэлтэг-бэлтэг хаража һууха юм. Бодон гахай шэрдэг болохоор хабтагар хүбхэн шэрэһээр шэрэнги cooһoo бултайба. Тоншуул өөрынгөө түнхиһэн аяга соо модоной сагаан хорхойнуудые хэжэ асарба. Торхи руу олон монсогор ороохо, һойр, хүдүү, хура болоод бусад шубууд, жэжэ ангууд өөһэдынгөө амтархадаг элдэб хоол даахысаа үргөөд, сугларбад. Гансал адаг шаазгай элдэб һонин бэдэрхээ холо ошоһон аад, найрта ерэжэ шадабагүй.

Хахад жэл эшээндэ хэбтэһэн баабгай-ахайе һэрюулхэ, бэлэгүүдээ барюулха, зугаа наадаяа эхилхэ саг хүрэбэ. Байрадань бултадаа оробо, бултадаа дохилдон амаршалба:

— Хори хүрэбэт! Баярлаад ерээбди!

— Зуун наһа наһалха болтогойт!

— Тайгын баатар, тандаа дуратайбди!

Бүхөөр нойрсоһон нүхэрынь һэрибэгүй. Айлшад хашхаралдаба. Хуугайлалдаба. Баабгай үхэһэн юумэдэл хүдэлнэгүй. Тиихэдэнь Баабгайе эбэртэй амитад эбэрээрээ мүргэбэ, хюмһатай амитад хюмһаараа маажаба, далитай амитад далаараа дайраба. Нойрмог хүйхэр нюдөө нээбэ. Олон айлшадые обёорходоо һуняаһаар, аахилһаар хүл дээрэ бодобо. Ай, зайлуул! Томо нюдэнүүдынь шэргэшоо гээшэ гү? Юундэ мойһоной шэнээн жэжэхэнүүд бэ! Һүү! Сэхэ хүлнүүдынь хомуудай модонуудта адли малжагарнууд болошоо лэ! Бэень үһэ ноохондо дарагдашоо, хоолойнь һөөлдэшоо.

Ойро зуура олонхи амитад гайхаад, сошоод, дуугай байба. Зариманиинь нюдэнүүдээ аршажа байжа хэдэн дахин хараба. Хододоо хүхюутэй Жэрхэ хонгёо шангаар энеэжэрхибэ. «Ха-ха-ха! Хо-хо-хо!» Уйтахан нюдэнүүдтэй, маяа хүлнүүдтэй болотороо унтаһан залхуу Баабгайе наада хараһан айлшад шаг шууяа табилдашоо...

— Найрлахаяа ерээ гүт? Али намайе наадалхаяа гү?—гэжэ тайгын эзэн дураа гутангяар, сууряататар дуугарба. Өөрыгөө үмөөрһэн Баабгайе орхёод, хүлтэй амитад—хүлөөрөө гүйлдэжэ, мүлхидэг амитад — һолжоржо, далита амитад—даляараа дэбижэ, нишэ тиишээ гарашаба.

Тиигэжэ бүтүү ой соо гансаараа орхигдоһон Баабгай үдэр һүнигүй унтаха аргагүй, өөрөө хоолоо бэдэрхэ баатай болоо һэн.

Хоёрдохи отделени түрүүлнэ

Бүрдэн, Хираанай майла тала, гол нуга олон үнгын сэсэг, ногоогоор бүрхөөгдэжэ, дайралдаһан лэ газартаа үбһэ, тэжээл бэлэдхэжэ абахаар болонхой. Эндэ һуурижаһан Хяагтын совхозой хоёрдохи отделени (эрхилэгшэнь С. Доржиев) үбһэ хуряалгын бүхы машина техникэеэ, мори унаагаа энэ хүдэлмэридэ элсүүлбэ.

Отделениин хүдэлмэришэд, механизаторнууд эгээн түрүүн хээрын ногоо сабшана. Урдань сабшагдадаггүй, малай бэлшээри байһан газараар тракторай агрегадууд сабшажа, гектарай 6—7 центнер үбһэ хуряана.

Һаяхан энэ отделениинхид Бүрдэн гэжэ газарта силостэ таригдаһан обёостой холимол шэниисын ургаса сабшажа эхилээ. Энэ хүдэлмэридэ силосэй хоёр комбайн, 4 автомашина ябана. Тэдэнэр силосээ полиин захада, хатуу хүрьһэтэй газар дээрэ дарана. Силосэй ногоо нягтаруулан даралгада «С—80» трактор табигданхай. Автомашинануудһаа хэршэгдэһэн ногоо оньһон аргаар буулгагдана.

Бүхы хүдэлмэреэ оньһожоруулһанай ашаар бригадынхид бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Түрүүшын хахад үдэрэй туршада 40 тонно силос даргадаа. Бүхыдөө эндэ таригдаһан 120 гектар ургамалһаа 1000 тонно силос дарахаар тэдэнэр хараална.

Үбһэ хуряалга, силос даралгада һайнаар хүдэлһэн х... нүүд урмаш... нэмэлтэ түлбэ... Силосэй н... гектар сабша... лүүлэн дүүр... дараха үдэр... һаа, тэн... ажа... ентээр ...ряаг... эмэри ... баа... һэн ... ху... үбээ ... га...

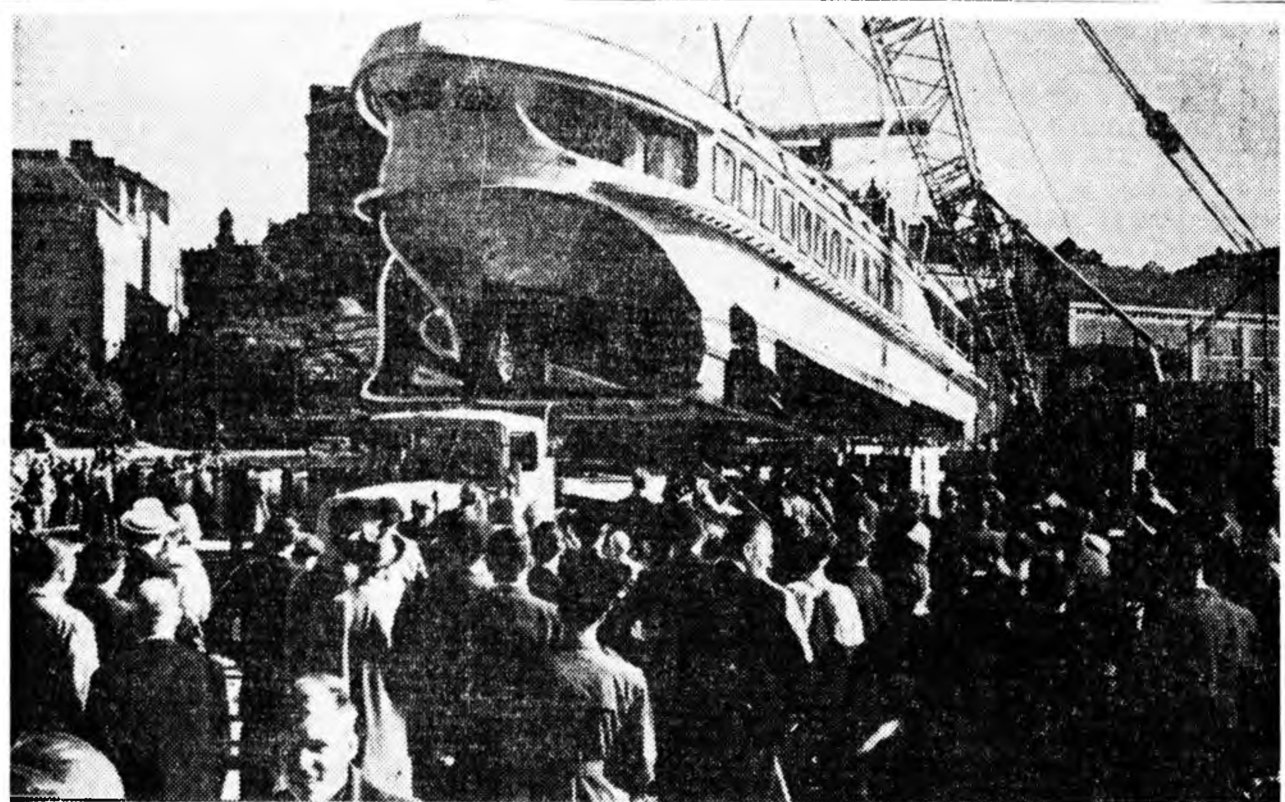
...та) түрүү хонишон Бато-Сүхэ ...соондо ороһон бригадынхид жэл түлжүүлнэ, нооһо ехээр хайшал...адынгаа хонидто хүсэд хүрэхөөр ү...заншалтай. Энэ жэлдэ тус брига... сабшалангаа һайнаар уһалжа. баян хонишод үбһэеэ хуряажа захалба. ...эдой бригадир Б-С. Доржиев. В. ЗОРКИНОЙ фото.

...орондо 14800 центнер хуряаха гэжэ шиидээ. Эдэнэрэй хэлэһэн үгэдөө хүрэхэ, абаһан уялгаяа дүүргэхэнь лабтай.

Эдэ үдэрнүүдтэ совхозой бусад отделенинүүдтэ үбһэ хуряалга, силос даралга түлэг дундаа ябажа байна. Хялгантын голдо гектарай 15 центнер һайн шанартай үбһэн хуряагдана. Мүнөө үедэ совхозой отделенинүүдтэ үбһэшэдэй 13 звено ажаллажа байнхай.

Г. Перевалов,
Хяагтын үйлэдбэриин
управлениин начальнигай
орлогшо.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ФИНЛЯНДИ. «Ракета» түхэлэй «Техи» гэдэг корабль энэ оной июнь һарада Хельсинки город ерээ. Эндэһээ Лахги город абаашагдаба. Энэ корабль уһан доро хүдэлгэгдэдэг тусхай далитай юм. Зураг дээрэ: Хельсинки городой ажаһуугшад «Техи» кораблиин тусхай платформо дээрэ ашагдахые хаража байна.
ТАСС-ай фотохронико.

Гайхамшагта ойн угтамжада

ВАРШАВА, июлиин 21. ТАСС-ай корреспондент Г. Киселев мэдээсэнэ:

Арадай Польшын бии болоһоор 18 жэл гүйсэһэнэй ойе Польшын хүн зон үргэнөөр тэмдэглэхээ бэлдэжэ байна. Польшын социалис замаар хүгжэхэ тухай Национальна сүлөөрэлгын Польшын Комитет 1944 оной июлиин 22-то түүхэтэ документ тунхаглаһан юм. Ингэжэ сүлөөтэ, хүсэн түгэлдэр арадай-демократическа гүрэн бии болгохо гэһэн арад зоной зорилго бэелүүлэгдэһэн байна. Польшо 18 жэлэй туршада социалис замаар амжалтатайгаар хүгжэнэ. Үнгэрһэн энэ үе соо шэнэ, бэеэ даанхай социалис Польшо байгуулха талаар тэндэхи ажалшад гайхамшагта амжалтануудые туйлаа.

Совет арадай ехэ туһаламжын ашаар Польшын ажалшад хүсэтэ экономикотой болоо. Тиигэжэ Польшодо түрүүшынхеэ энергетическэ турбинанууд, генераторнууд, далайн суднанууд, автомобильнууд, синтетическэ каучук, пластмасса, комбайн, томо станогууд, тракторнууд, үрэмдэлгын машинанууд бүтээгдэдэг болонхой. Арадай засагай жэлнүүдэй үедэ урдынхиһаа 8 дахин ехэ электрын элшэ хүсэн гаргагдадаг, 5 дахин ехэ булад, 4 дахин ехэ сернэ кислота, 3 дахин ехэ шулуу нүүрһэн абтадаг болоо бшуу. Дэлхэйн дэлгүүртэ промышленностиин түхеэрэлгэнүүдые Польшодо бүтээгдэһэн шэнэ түхеэрэлгэтэй фабрика, заводууд, Индидэ, Ирагта, КНР-тэ, ДРВ-дэ, Цейлондо, Турцида, мүн бусад олон оронуудта хүдэлнэ. Дайнай урда тээхи үедэ Польшо хадаа гансал хүдөө ажахын продуктнуудые хари гүрэнүүдтэ худалдадаг байгаа.

Үнгэрһэн 18 жэлэй туршада элдэб барилганууд олоор хэгдээ. Хэдэн зуугаад промышленна предприятинууд, научна, медицинскэ, соёл культурын, спортивна эмхи зургаануудай барилганууд бодхоогдоһон, шэнэ городууд, һуурин газарнууд бии болгогдоһон байна. Ингэжэ Польшын арад зон социализм амжалтатайгаар байгуулна.

Монголой ниислэл улам гоё һайхан болгогдоно

УЛААН-БААТАР, июлиин 21. (ТАСС). Улаан-Баатарые гоё һайхан болгохо хүдэлмэри энэ жэл илангаяа үргэнөөр ябуулагдана. Городой бүхы районуудта уһанай ябаха хоолой, муухай уһа урдахуулха, гэр байра дулаасуулха түхеэрэлгэнүүд бүтээгдэжэ байнхай. Газар гүнзэгыгөөр үрэмдэн малтажа, уһа нэмэжэ гаргаха хүдэлмэри намар тээшэ дүүргэгдэхэнь. Тиигэжэ үнгэрэгшэ жэлэйхиһээ хоёр хахад дахин ехэ уһан городто, промышленна предприятинуудта табигдаха юм.

Гэр байра дулаасуулха түхеэрэлгын хоёрдохи халаанай дүүргэгдэхэдэнь ниислэлэй түбэй районуудай хүн зон ходо доо халуун уһатай байдаг болохо.

Японой коммунистнууд һунгалтада амжалта туйлана

ТОКИО, июлиин 21. (ТАСС). Эдэ үдэрнүүдтэ Японой хэды городуудта муниципальна һунгалта үнгэргэгдэбэ. Эдэ һунгалтануудта коммунис партиин кандидадууд амжалта туйлана. Коммунист Каню Такахаси гэгшэ Дзуси городто (Канагава префектура) муниципальна суглаанай депутадай мандат абаһан байна.

США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй командованида хубилалта болобо

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 21. (ТАСС). Юнайтед пресс интернейшнл агентствын корреспондентын мэдээсэһээр, Холбоото Штадуудай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй Европодохи главна командалагшаар байһан генерал Норстэд албаяа дүүргэжэ, ноябриин 1-һээ тушаалһаа бууха юм. Тэрэнэй орондо генерал Лимэн Лемнитцер гэгшые США-гай президент Кеннеди томилбо. Генерал Максуэлл гэгшые штабуудай начальнигуудай комитедэй түрүүлэгшэ болгоо.

Генерал Джордж Декер арминн штабай начальнигай тушаалһаа сентябриин 30-да алба хэхэ болзоройнгоо дүүрэхэдэ бууха юм. Тэрээнэй орондо генерал Эрли Уилер томилогдохо байна. Мүнөө генерал Эрли Уилер США-гай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй Европодохи главна командалагшын орлогшоор ажаллана.

Хорото ааша гаргагдана

БАРУУН БЕРЛИН, июлиин 21. ТАСС-ай корреспондент М. Паньшин мэдээсэнэ:

Баруун Берлинэй газар дээрэхи городой түмэр харгы тухай гуримые Баруун Берлинэй засагаархид хубилгаха ябуулга үнинэй хэнэ. Энэ түмэр харгы ГДР-эй мэдэлдэ байдаг юм. Өөрынгөө хилын аюулгүйе сахихын зорилгоор ГДР-эй правительство 1961 оной августын 13-да тусхай хэмжээнүүдые бэелүүлһэн юм. Тиихэдэнь городой тэрэ түмэр харгы шадар бойкот соносхогдоһон байгаа. Ингэжэ ГДР хадаа финансова бэрхэшээлнүүдтэ орожо, энэ түмэр харгые мэдэлдээ байлгахаһаа арсаха гээд һанаһан юм. Харин Баруун [illegible] хорото этэгээдүүд [illegible] буруутаһан б[illegible]

Тииг[illegible]й засагаар[illegible]дые бэелүү[illegible]н Берли[illegible]е Бару[illegible] мэдэл[illegible] мистр[illegible] табя[illegible] сена[illegible] гаар[illegible] ханд[illegible]

Г[illegible] яб[illegible] э[illegible]

МАГАДАНСКА ОБЛАСТЬ. О[illegible] ехэ далайн Нагаевска порт һүүлэй [illegible] гагдаа. Эндэ шэнэ техникэ үргэн [illegible] тын ажал хүдэлмэри хүсэдөөр о[illegible] далайн Нагаевска портдо.

БУРЯАД ҮНЭН.

4-дэхи нюур

1962 оной июлиин 24.

ОАР-та РАКЕТЭ ТАБИГДАБА

КАИР, июлиин 21. (ТАСС). МЕН агентствын мэдээсэһээр, «Аль-Қахер» түхэлэй ракетэ амжалтатайгаар табигдаба. Энэ ракетэнь 600 километр зайда ниидэжэ ошоһон байна.

Венера тээшэ табигдаха замбуулин дайдын Американ ракетэ хойшолуулагдаба

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 21. (ТАСС). Венера тээшэ табигдаха «Маринер-1» түхэлэй замбуулин дайдын ракетые Холбоото Штадууд мүнөөдэр хойшолуулба. Американ информационно агентствонуудай мэдээсэһээр, «Атлас-Агена-В» түхэлэй ябуулагша ракетын дутагдалтай байһан дээрэһээ мүнөөдэр табигдаха ёһотой энэ ракетэ хойшолуулагдаба.

Хэрбээ эдэ дутагдалнуудайнь барагтай байгаа һаань, «Маринер-1» түхэлэй ракетые июлиин 22-ой үглөөгүүр табиха туршалга хэгдэхэ гээд Ассошиэйтед пресс агентство мэдээсэнэ.

Үшөө нэгэ тагнуулшан

НЬЮ-ЙОРК, июлиин 21. (ТАСС). ЮПИ агентствын корреспондентын Ванденбергын (Калифорни штат) авиобаазаһаа мэдээсэһээр, США-гай агаарай сэрэгэй хүсэнүүд «Тор-Агена-В» түхэлэй ракетын хүсөөр тагнуулшан-хэмэл одонние дэлхэйе тойрохо хойто зүгэй замда үсэгэлдэр оруулба.

СПОРТЫН ҺОНИНУУД

Шатар

Командаараа республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн дүүрэхэ дүтэлжэ байна.

Гурбадахи нааданда энээнэй урда тээ һайн ябажа байһан «Буревестник» командынхид хүдөөгэй шатаршадһаа шанга сохилто абажа 3:5 гэһэн тоотойгоор шүүгдэшоо. Түмэр замшад һайнаар наадажа, «Спартак» бүлгэмэйхидые 5,5:1,5 гэһэн очкотойгоор шүүбэ.

Дүрбэдэхи турта «Труд» бүлгэмэй командынхид «Локомотив» командатай уулзаһан байна. Тэдэнэй гансахан эдир шатаршан партияа алдажа, бэшэ нүхэдынь булта шүүжэ шадаба. «Спартак» бүлгэмэй шатаршад «Урожай» командада нэгэшье очко үгөөгүй. «Динамо» команда «Буревестнигтэ» 2:6 гэһэн тоотойгоор илагдаба.

Һүүлээрнь хойшолуулагдаһан партинууд наадагдаба. Һүүлшын уулзалгын урда тээ «Локомотив» 21 очкотой, «Труд»—19,5 очко, нэгэ хойшолуулагдаһан партитай, «Спартак»—18 очкотой, «Буревестник»—17 очко ба нэгэ хойшолуулагдаһан партитай. Эдэ командануудай алинайньшье түрүү һуури эзэлхэнь мэдэгдэнэгүй.

А. Сумкин.

Барилдаан

Россин Федерациин дээдэ һургуулинуудай студентнүүдэй командануудай дунда классическэ барилдаагаар болоһо байһан мүрысөөн Казань городто дүүрэбэ. Һүүлшын уулзалгада 28 команда хабаадалсаба. Шанга тулалдаанай эсэстэ Казаниин авиационно институдэй команда нэгэдэхи һуури, Эрхүүгэй хүдөө ажахын институдэйхид хоёрдохи һуури эзэлһэн байна. Иимэ мүрысөөндэ түрүүшынхеэ хабаадалсаһан Буряадай хүдөө ажахын институдэй студентнүүд муу бэшэ амжалта туйлажа, хэдэ алдуу болохогүй. Т[illegible] 18 команда ахижа, [illegible] һуурида гараа бшуу. Т[illegible] манай командын [illegible] Г. Шахторин, А. Бутус[illegible] шэд 6-дахи һуурин[illegible] В. Гармаев—7, К. Нор[illegible] 8-дахи һуури эзэлжэ, сп[illegible] нэгэдэхи разрядай норм[illegible] гэбэ.

Барас ХАЛЗАНО[illegible]

ДАЛАЙ ДУУДАНА

...Даллаһан маягууд
Дахинаа зүрхыем носоогоод,
Дуудана далай,
Долгинуудынь сасарна...
Газарни шэдэнэ хүл доромшарлашаһан намаагаа...
Буянтайхан, түрэл газарни,—
Барижа шадахагүй хаш, намайгаа.
Шубуун шэнги
Шуурган руу зүдхэһэн
зүрхыем хүлисэ,
Газарни,
Шиниингээ дулаае абажа ябанаб дээр[illegible]
Шамдаа мүнхэ дурыем
Мэдэнэш намһаа дээрээр...
Шубуун шэнги
Шуурган руу жүдхэһэн зүрхыем хүлис[illegible]
Газарни...
Дуулана бэзэш,
Далайһаа сээжэ руум
үндэр шуурган ү[illegible]
Далайда намайе
Шэнэ дуунууд хүлеэнэ...

Совхоз соогоо суутай

Ара Харлан. Тэндэ Бэшүүрэй аймагай Охин Булагай совхозой һүнэй товарна 8-дахи фермэ. Тэрэ фермэ һү һаалгаараа совхоз соогоо түрүү һуурида ябана. Байгша оной түрүүшын хахад жэл соо фермынхид 683 центнер һү гүрэндэө тушаажа, түсэбөө 124 процент дүүргэһэн байна. Тиигэжэ ажахын жэлэй түрүүшын хахадта үнеэн бүриһөө 934 литр һү һааба.

Энэ фермэдэ хүдэлдэг һаалишадай нэрэ аймаг соогоо алдартай. Хова Ефимова зургаан һара соо үнеэн бүриһөө 1066 литр, Ирина Ефимова—993, Ханда Жимбиева 885 литр һү һаагаад байха юм. Һаалиин энэ фермэ холын зуһаланда, зүлгэ ногоо һайнтай, ой модо элбэгтэй газарта нүүнхэй. Тиихэдээ үнеэдээ түхэреэн сүүдхэ соо бэлшээн, үдэртөө 3 дахин һаана.

Фермые коммунист Цырен Молонов даана. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг Ара Харланай фермэ хоёр һара удаагаар совхоз соогоо түрүү һуури эзэлжэ партийна комитет болон хүдэлмэришэдэй комитедэй дамжуулгын Улаан туг барижа байнхай.

Хаанашье түрүү

Хаанашье хамагай урид ябадаг хүнүүд манай дунда олон. Хаана хүндэ байнаб, тэдэнэр лэ тэндэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнда политрук ябаһан Василий Мурзин тиихэдэ шэн габьяата ажалаараа суурхаһан байгаа. Политрук Мурзин үсөөхэншье һаа, зүрхэ дайрама үгэнүүдээр сэрэгшэдые зоригжуулдаг, өөрынгөө баатар зоригой жэшээгээр тэдэниис байлдаанда дахуулдаг һэн. Нүхэр Мурзин хэды олон бэрхэшээлтэй даабаринуудые дүүргээ гээшэб?!

...Нэгэтэ политрук Мурзинда хорин долоон сэрэгшэдээр Б. городой нэгэ булангые эзэлхэ даабари үгтөө бэлэй. Хатуу шанга байлдаан соо Мурзин хүндөөр шархаташье һаа, өөрынгөө уялгые үнэн сэхээр дүүргээ һэн...

Харин мүнөө, коммунизм байгуулгын долоон жэлэй түсэбэй дүүргэгдэжэ байхада, Василий Мурзин баһал түрүү зэргэдэ ябалсаһаар.

Тэрэ Онохойн совхозой 3-дахи отделениин тарян ажалай бригадирай орлогшоор хүдэлнэ. Бригадань мүнөө коммунис ажалай нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэнэ. Байгша оной хабар 3050 гектарта тарилга хэжэ, тус бригада совхоз соогоо түрүүлһэн байгаа.

Бригадынгаа ажалай бүтээсын түргэн ба шанартайгаар бүтэхын түлөө нүхэр Мурзинай оролдоһониинь яһала ойлгосотой юм бэзэ.

Москвада, эб найрамдалай бүхэдэлхэй дээрэ мандахын түлөө конгрессэй үнгэрөөд байхада, фронтовик ябаһан Василий Мурзин эрхим ажалаараа энэ арюун хэрэгэй вахтада үнэн сэхээр зогсоно.

И. Филиппов.

Уласхоорондын шэнжэлэл

Бүгэдөөрөө буу зэбсэг хуряаха, эб найрамдал тогтоохо асуудалнуудта зорюулагдаһан бүхэдэлхэйн конгресс дэлхэйн хэдэн зуугаад миллион хүнүүдтэ ехэ нүлөө үзүүлбэ. Тиигэжэ эб найрамдалые бэхижүүлжэ болохо гээд энэ конгресс тодорхойлһон байна бшуу. Энэ олон миллион хүнүүдэй этигэл найдабари бата бэхи үндэһэ һууритай. Советскэ Союз, бусад социалис оронууд эб найрамдал хамгаалхын түлөө сэхэ шууд тэмсэнэ. Ингэжэл Советскэ правительствые толгойлогшо Н. С. Хрущевой хэлэһэн үгые хүн зон ехээр һайшаан дэмжэнэ. Эб найрамдалай түлөө тэмсэдэг хүнүүдэй ехэ хүсэтэй байһание Москвагай конгресс тодорхойлон харуулба.

Гэхэтэй хамта баруун гүрэнүүд Москвада үнгэргэгдэһэн конгрессые тоогоогүй хэбэртэй янза үзүүлһэн байна. Москвагай конгрессые тоогоошогүй хэбэртэй ааша гаргажа, Кеннеди Макмиллан хоёр нэрэ хүндэеэ ехээр буураа гэжэ Англиин церковиин ажал ябуулагша Коллинз һаяшаг мэдүүлһэн байха юм. Буу зэбсэг хуряаха талаар 18 гүрэнүүдһээ бүридэһэн комитедэй хэлсээнүүдэй июлиин 16-да эхилһэн тухай «Нью-Йорк таймс» газетын корреспондент Финни бэшээ һэн. «Мүнөө үедэ Америкын Холбоото Штадуудай правительство хуушанайнгаа политика үргэлжэлүүлхэ хүсэлтэй» гэжэ энэ корреспондент һанамжалаа.

18 гүрэнүүдэй хабаададаг комитедтэ США-гай түлөөлэгшэ эб найрамдал тогтоохын түлөө оролдохо ёһотойбди гэжэ ёһын тэдыдэ мэдүүлээд, нэгдөө хуушанайнгаа политикые бэелүүлхэ һэдэлгэ гаргана.

США-гай оборонын министр Макнамара ядерна дайн байлдаа эхилхэ тухай уряалдаг боложо байна. Мичиганска университедтэ үгэ хэлэхэдээ, ядерна дайн байлдаа хэхэ «гуримуудые» зохёохо тухай мэдүүлһэн байна. Тиигэжэ багахан городуудта ядерна зэбсэг хэрэглэхэ тушаа США-гай оборонын министр һанамжаяа хэлээ. Атомна дайн байлдаае хэхэ хорото ябадалые дэлхэйн хүн зон зэбүүрхэн буруушаагаа.

Гадна США-гай оборонын министр Макнамара ядерна стратеги, томо капиталис гүрэнүүдэй түсэбүүд тухай тиихэдэ хэлэһэн юм. Баруун гүрэнүүдэй, нэн түрүүндэ НАТО-гой сэрэгэй бүлэглэлдэ США-гай хүтэлбэрилхы үүргэтэй байхын түлөө тусхай хэмжээнүүд абтана.

НАТО-гой хүсэнүүдэй тэнсүүри тухай хэды үгэ хэлэе. Энэ сэрэгэй бүлэглэлэй зэбсэгүүдые Холбоото Штадууд бүтээнэ. Тиигээд эдэ зэбсэгүүдые США хинан хаража байна. Харин тиихэдэ өөһэдын атомна зэбсэгтэй Англи НАТО-до тусгаар үүргэтэй байха, США-һаа «дулдыдахагүй» гэһэн зорилго табина. Хэды атомна зэбсэгүүдые туршаһан Франци өөһэдынгөө «сохилтын хүсэнүүдые» яаралтайгаар бии болгоно. Тиигэжэ водородно бомбо, атомна бомбардировщигуудые, ракетэнүүдые Франци бэлдэнэ. ФРГ бундесверые ядерна зэбсэгтэй болгохын түлөө ехэ оролдолго гаргана. Зүгөөр Парижай договорой ёһоор, ФРГ ядерна зэбсэгтэй байха эрхэгүй юм.

Ингэжэ США-гай оборонын министр Макнамарын Мичиганай университедтэ үгэ хэлэхэдэ, НАТО-до хабаададаг союзнигуудай хоорондохи зүрилдөөнүүд бури тодорхой боложо үгэһэн байна.

Мүнөө тушаалһаа бууһан Англиин оборонын министр Уоткинсон ядерна хүсэнүүдые хэрэглэхэ талаар англиин «бэеэ даанги» байха тухай яаралтайгаар мэдүүлээ һэн. Удаалуулан Англиин премьер-министр Макмиллан мүн лэ «бэеэ даанги» байха тушаа хэлэһэн юм. США-гай, Англиин ядерна хүсэнүүдые сугтаа хэрэглэхэ тухай Макмиллан тиихэдэ ойлгосогүйгөөр хэлэһэн байгаа.

Илангаяа Франци США хоёрой зүрилдөөнүүд тодоор харагдаба. Энээнтэй хамта Американ хэблэлдэ де Голлине сэхэ муушалжа, тэрэнние засаг түрэһөө болюулха тухай бэшэгдэнэ. Харин де Голль өөһэдынгөө «сохилтын хүсэнүүдые» бии болгохын түлөө Аденауэрай дэмжэлгэ абаха зорилго табина бшуу.

Тиихэдэ Бонной ядерна зэбсэгтэй болохо хэрэг «Европын ядерна нэгэдэл» бии болгохо асуудалтай холбоотой. Энэ «нэгэдэл» тухай баруун гүрэнүүдтэ үргэн хөөрэлдөөн боложо байнхай. «Сохилтын хүсэнүүд» иимэ «нэгэдэл» бии болгохо замай нэгэ шатань гэһэншүүгээр Францин зарим бүлэглэлнүүд тоолохо һанаатай.

Гэбэшье баруун гүрэнүүд ядерна стратегидэ ондо ондоогоор хандаашье һаа, эб найрамдалай хэрэгтэ, социалис можын оронуудта эсэргүүгээр тэмсэнэ. Энээниие хараада абаха ёһотойбди.

Атомна дайн байлдаа үүсхэхэ хүсэлтэй хорото этэгээдүүдэй аашые болюулхын түлөө совет хүнүүд, эб найрамдалда дуратай бүхы арадууд шанга тэмсэл хэхэ ёһотой.

С. Иванов.

Д. Аюшеевэй хүгжэм. Г. Чимитовэй [illegible]

ЯАНА ГЭЭШЭ[illegible]

Ябарангуйгөөр

Хүбүүхэн хожомынь баһа уулзаад,
Хөөрэжэ, дуулажа анид гээ һэн.
Хүргэхэм гэхэдээд намда няалдаад,
Хүтэлөөд һалаагүй — яана гээшэб?
«Та» гэдэг ёһоёо сахингүйгөөр
«Ши» гэжэ намаяа нэрлэбэл даа.
Таралган дээрэхэнээ табингүйгөөр,
Таалахам гэбэл даа — яана гээшэб?
Урихан шарайтай хүбүүн мүнөө
Ухаанһаам гарахаа болёод байна.
Улаахан зүрхэмни түгшэн хүлеэгээд,
Уулзахаа хүсэнэ — яана гээшэб?

Редакторай орлогшо М. Н. НИМ[illegible]

Манай адрес, телефону[illegible]

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. [illegible] ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редактор[illegible] 32-74, ответ. секретаря—27-37, отделов партийной жи[illegible] пропаганды—24-74, сельского хозяйства и советского с[illegible]тельства—47-59, промышленности, транспорта, информ[illegible] 35-14, культуры, литературы и искусства—34-05, [illegible] и рабселькоров—40-49, отдел переводов и корректор[illegible] — 35-95, бухгалтерия — 37-32. Для междугород[illegible] переговоров—16.

Гор. Улан Удэ, типография Министерства кул[illegible] Бурятской АССР.

Н00932. Зак. № 33[illegible]